

Załącznik
do uchwały Nr XII/100/2016
Rady Powiatu w Choszcznie
z dnia 17 czerwca 2016 r.

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU CHOSZCZEŃSKIEGO NA LATA 2016-2020

Opracował:

Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych

Spis treści

1. Wstęp	4
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA POWIATOWEGO PROGRAMU NAD ZABYTKAMI	5
3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE.....	6
4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	17
4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.	17
4.1.1 Krajowy program ochrony zabytków na lata 2014-2017	17
4.1.2 Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	18
4.1.3 Strategia Rozwoju Kraju 2020	19
4.1.4 Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020.....	19
4.2 Relacje powiatowego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa.....	20
4.2.1 Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020.....	20
4.2.2 Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020.	21
4.2.3 Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego	22
4.2.4 Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Zachodniopomorskim do roku 2015	23
4.2.5 Wojewódzki Program Opieki Nad Zabytkami na lata 2013-2017 dla Województwa Zachodniopomorskiego.....	24
5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.....	25
5.1 Relacje powiatowego programu nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu	25
5.1.1 Strategia Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego	25
5.1.2 Strategia Rozwoju Turystyki Powiatu Choszczeńskiego na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2020.	26
5.1.3 Program ochrony środowiska dla Powiatu choszczeńskiego na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2019	26
5.2 Charakterystyka Powiatu choszczeńskiego	27
5.2.1 Zarys historii obszaru Powiatu	27
5.2.2 Położenie geograficzne	29
5.2.3 Ochrona przyrody	29
5.2.4 Parki Narodowe.....	30
5.2.5 Parki krajobrazowe	30
5.2.6 Pomniki przyrody	30
5.2.7 Rezerваты przyrody	30

5.2.8	Obszar Natura 2000	31
5.2.9	Obszar chronionego krajobrazu	31
5.2.10	Krajobraz kulturowy	31
5.2.11	Zabytki nieruchome	31
5.2.12	Zabytki ruchome	34
5.2.13	Stanowiska archeologiczne	35
5.2.14	Zabytki w zbiorach muzealnych i innych.....	35
6.	OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ	36
7.	CELE POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	37
8.	KIERUNKI I ZAKRES DZIAŁAŃ DLA REALIZACJI CELÓW POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	38
9.	CELE POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	39
9.1	INSTRUMENTY PRAWNE I INSTYTUCJONALNE	39
9.2	INSTRUMENTY FINANSOWE	39
9.3	MONITORING DZIAŁANIA PROGRAMU.....	39

1. Wstęp

Opracowanie Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu choszczeńskiego na lata 2016-2020 wynika bezpośrednio z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – Dz. U. z 2014, poz. 1446 z późn. zm. i jest pierwszym dokumentem opracowanym w tym zakresie przez Powiat choszczeński. Zakres niniejszego dokumentu obejmuje granice administracyjne powiatu czyli gminy: Bierzwnik, Choszczno, Drawno, Krzęcin Pełczyce i Recz.

Najistotniejszym celem niniejszego Programu jest opracowanie głównych kierunków w zakresie ochrony zabytków i opieki nad nimi, spójnymi w swych założeniach z Gminnymi Programami Opieki nad Zabytkami oraz innymi dokumentami strategicznymi dla gmin, prowadzonymi pod nadzorem Wojewódzkiego Zachodniopomorskiego Konserwatora Zabytków.

Powiat choszczeński to obszar bardzo wartościowy pod względem krajobrazu kulturowego ukształtowany na przestrzeni kilku wieków przez działalność ludzi zamieszkujących ten region. Rozwój powiatu na bazie tych zasobów stanowi jeden z głównych priorytetów polityki regionalnej Powiatu choszczeńskiego, zawarty z opracowywanej Strategii Powiatu Choszczeńskiego na lata 2016-2020.

Opracowanie Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami ma na celu uwypuklenie wartości dziedzictwa kulturowego na naszym terenie oraz wykorzystanie istniejących zasobów do upowszechniania kultury, pobudzenia tożsamości lokalnej poprzez kultywowanie wspólnej historii oraz stworzenie bazy turystycznej w oparciu o dziedzictwo kulturowe oraz promowania powiatu w tym zakresie. Zadaniem Programu jest także utrzymanie istniejących zasobów w stanie niepogorszonym oraz opracowanie mechanizmów hamujących ich dalszą degradację.

Przy opracowaniu niniejszego dokumentu wykorzystana została ogólnie dostępna literatura fachowa oraz „Gminny program opieki nad zabytkami. Poradnik metodyczny”, Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie, Warszawa 2009; oraz istniejące opracowania dotyczące tej tematyki. Posłużono się także obowiązującymi Programami tj. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2013-2017 dla województwa zachodniopomorskiego.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA POWIATOWEGO PROGRAMU NAD ZABYTKAMI

Opracowanie oraz wdrożenie Powiatowego Programu Ochrony nad Zabytkami wynika z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.):

Art. 87. 1. Zarząd (...), powiatu (...) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. (...) Powiatowy (...) program opieki nad zabytkami przyjmuje (...) rada powiatu (...), po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

5. Z realizacji programów zarząd (...) powiatu (...) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się (...) radzie powiatu (...).

6. Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami [1].

[1] ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.).

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Ochrona zabytków została zapisana w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, jako obowiązek Państwa oraz każdego obywatela. Regulują to następujące zapisy:

Art. 5 Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Art. 6. 1. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

Art. 86 Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa [2].

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami jest ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm). Zgodnie z zapisami tej ustawy ilekroć w programie mowa o niżej wymienionych pojęciach należy przez to rozumieć:

Art. 3. Użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;
- 3) zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
- 4) zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami - instytucję kultury

[2] konstytucja RP z dnia 02 kwietnia 1997 r. (Dz. U z 1997 r. Nr 78, poz. 483).

w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;

- 6) prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
- 15) otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Art. 4. Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Art. 6. 1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
  - a) krajobrazami kulturowymi,
  - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
  - c) dziełami architektury i budownictwa,
  - d) dziełami budownictwa obronnego,
  - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
  - f) cmentarzami,
  - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
  - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
  - a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
  - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
  - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
  - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
  - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012 r. poz. 642 i 908 oraz z 2013 r. poz. 829),
  - f) instrumentami muzycznymi,
  - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
  - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
  - a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
  - b) cmentarzyskami,
  - c) kurhanami,

d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7. Formami ochrony zabytków są:

1) wpis do rejestru zabytków;

a) nieruchomości zgodnie z załącznikiem nr 1;

b) ruchomych, zgodnie z załącznikiem nr 2;

c) archeologicznych, zgodnie z załącznikiem nr 3;

2) uznanie za pomnik historii;

3) utworzenie parku kulturowego;

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (...).

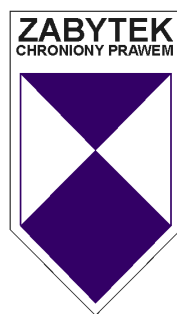
Na terenie Powiatu choszczeńskiego nie znajdują się żadne obiekty uznane w Rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 września 2010 r. za Pomnik Historii.

Art. 12. 1. Starosta, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o tym, iż zabytek ten podlega ochronie.

2. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, wzór i wymiary znaku, o którym mowa w ust. 1.

3. Rozporządzenie powinno określić formę graficzną znaku, wyróżniającą się wśród innych znaków, z uwzględnieniem dotychczas używanego wzoru, a także pisemną informację, że dany obiekt jest zabytkiem i podlega ochronie.

Wzór znaku umieszczonego na obiektach zabytkowych określa Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259).

Rys. 1. Wzór znaku umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków.

Art. 18. 1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Art. 21. Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Na terenie Powiatu choszczeńskiego gminny program Ochrony nad zabytkami posiadają następujące gminy: Drawno, Krzęcin, Pełczyce oraz Recz.

Art. 22. 1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych (...).

Zasady finansowania opieki nad zabytkami regulują następujące przepisy ustawy:

Art. 71. 1. W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku.

2. Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny, określony w ust. 1, posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki.

Art. 72. Na zasadach i w trybie określonych odrębnymi przepisami, prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach będących w posiadaniu jednostek organizacyjnych, zaliczanych do sektora finansów publicznych, są finansowane ze środków finansowych przyznanych odpowiednio przez dysponentów części budżetowych bądź jednostki samorządu terytorialnego, którym podlegają te jednostki.

Art. 73. Osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku.

Art. 74. Dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez:

- 1) ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków finansowych z części budżetu państwa "Kultura i Ochrona Dziedzictwa Narodowego";
- 2) wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda.

Art. 75. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub wojewódzki konserwator zabytków może udzielić dotacji osobom bądź jednostkom, o których mowa w art. 73, na podstawie umowy zawartej z tymi osobami lub jednostkami.

Art. 76. 1. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie:

- 1) nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji lub w roku następującym po roku złożenia tego wniosku;
- 2) nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, które zostały przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji.

2. Wniosek o udzielenie dotacji, o której mowa w ust. 1 pkt 2, wnioskodawca może złożyć po przeprowadzeniu wszystkich prac lub robót przy zabytku wpisanym do rejestru, określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 77. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady konieczne na:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7-15;
- 17) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Art. 78. 1. Dotacja może być udzielona w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru.

2. Jeżeli zabytek, o którym mowa w ust. 1, posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

3. W przypadku, jeżeli stan zachowania zabytku, o którym mowa w ust. 1, wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być również udzielona do wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

4. Łączna wysokość dotacji udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego i wojewódzkiego konserwatora zabytków nie może przekraczać wysokości dofinansowania określonej w ust. 1-3.

Art. 79. 1. Przy rozpatrywaniu wniosków o udzielenie dotacji nie mają zastosowania przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego.

2. Dochodzenie przez organy, o których mowa w art. 74, należności wraz z odsetkami w wysokości określonej jak dla zaległości podatkowych z tytułu niewykorzystania lub wykorzystania niezgodnego z przeznaczeniem udzielonej dotacji następuje w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Art. 80. 1. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe warunki i tryb udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru oraz sposób prowadzenia dokumentacji w tym zakresie.

2. W rozporządzeniu, w szczególności, należy określić tryb postępowania z wnioskami o udzielenie dotacji celowej oraz sposób jej rozliczania, a zwłaszcza rodzaj dokumentów niezbędnych do rozpatrzenia wniosku i rozliczenia dotacji oraz wskazać, jakie postanowienia powinna zawierać umowa o udzielenie dotacji, a także sposób gromadzenia informacji o udzielonych dotacjach.

Art. 81. 1. W trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

2. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru.

Do roku 2015 nie została udzielana żadna dotacja na wyżej wymienione prace przez Powiat choszczeński.

Art. 82. 1. Łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

2. Dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru jest zadaniem z zakresu administracji publicznej.

3. W celu zapewnienia realizacji postanowień określonych w ust. 1 organy uprawnione do udzielania dotacji prowadzą wykazy udzielonych dotacji oraz informują się wzajemnie o udzielonych dotacjach.

Zasady przyznawania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zostanie podjęta przez Radę Powiatu w Choszczynie odrębną uchwałą.

Zgodnie z art. 87.1 ustawy o której mowa wyżej zarząd (...) powiatu (...) sporządza na okres 4 lat (...) powiatowy (...) program opieki nad zabytkami.

2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

6. Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Powiat choszczeński posiada Powiatowy Plan Ochrony Zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych znak ZK.5560.6.2013 III.Z-1/2013 zatwierdzony przez Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie oraz Wojewodą Zachodniopomorskim opracowany zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153).

Ponadto w celu zapewnienia działań związanych z zachowaniem wartości zabytków i utrzymaniem ich w jak należyłym stanie, a także w celu upowszechniania wiedzy o zabytkach, zgodnie z art. 102-105 ustawy Starosta w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków może ustanowić społecznego opiekuna zabytków.

Zgodnie z zapisami niniejszej ustawy, a w szczególności:

Art. 102 ust. 3 Społecznym opiekunem zabytków może być osoba, która posiada pełną zdolność do czynności prawnych, nie była karana za przestępstwa popełnione umyślnie oraz posiada wiedzę w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

4. Zadania społecznego opiekuna zabytków może wykonywać również osoba prawna lub inna jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej.

Art. 103. 1. Społecznego opiekuna zabytków ustanawia, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, starosta właściwy dla miejsca zamieszkania (siedziby) kandydata na społecznego opiekuna zabytków.

2. Na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków starosta cofa ustanowienie społecznego opiekuna zabytków, jeżeli opiekun przestał spełniać wymagania określone w art. 102 ust. 3 lub niewłaściwie wykonuje swoje zadania.

3. O ustanowieniu społecznego opiekuna zabytków lub cofnięciu takiego ustanowienia starosta zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4. Starosta prowadzi listę społecznych opiekunów zabytków.

Art. 104. Społeczny opiekun zabytków jest uprawniony do pouczania osób naruszających przepisy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Art. 105. 1. Osobie fizycznej pełniącej funkcję społecznego opiekuna zabytków starosta wydaje legitymację społecznego opiekuna zabytków, która zawiera jego zdjęcie, imię, nazwisko i miejsce zamieszkania, datę wydania legitymacji oraz podpis z podaniem imienia i nazwiska, a także stanowiska służbowego osoby upoważnionej do wydania legitymacji.

2. Osobie prawnej lub innej jednostce organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej, pełniącej funkcję społecznego opiekuna zabytków, starosta wydaje zaświadczenie, które zawiera informację o nadaniu uprawnień opiekuna, nazwę i siedzibę tej osoby lub jednostki, datę wydania zaświadczenia oraz podpis z podaniem imienia i nazwiska, a także stanowiska służbowego osoby upoważnionej do wydania zaświadczenia.

Realizacja zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest jednym z podstawowych zadań nałożonych na samorządy i zostały one określone w ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U z 2013 r. poz. 595 z późn. zm.) w art. 4 ust. 1 jako zadanie publiczne o charakterze ponadgminnym wykonywane przez powiat w tym w zakresie kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Inne uregulowania prawne związane z ochroną nad zabytkami zostały zawarte w następujących przepisach:

Ustawy:

1. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2015 r.; poz. 1774 z późn zm.).
2. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2013 r.; poz. 1409 z późn. zm.).
3. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2015 r. Nr 199 z późn. zm.).
4. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r.; poz. 1232 z późn. zm.).
5. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2015 r.; poz. 1651 z późn. zm.).
6. Ustawa z dnia 35 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2012 r.; poz. 406 z późn. zm.).
7. Ustawa dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2014 r.; poz.1118 z późn. zm.).
8. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2012 r.; poz.987 z późn. zm.).
9. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012 r.; poz.642 z późn. zm.).
10. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2015 r.; poz.1446 z późn. zm.).

Rozporządzenia:

1. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r.; Nr 30, poz. 259).
2. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 r.; Nr 71, poz. 650).
3. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytku za granicę (Dz. U. z 2011 r.; Nr 89, poz. 510).
4. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. z 2004 r.; Nr 124, poz. 1304).
5. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r.; Nr 113, poz. 661).
6. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2015 r.; poz. 1789).
7. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r.; Nr 212, poz. 2153).

8. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2014 r.; poz. 399).

Inne:

1. Europejska Konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. (Dz. U. z 1996 r. Nr 120, poz. 564);
2. Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. (Dz. U. z 1976 r. Nr 32, poz. 190).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

4.1.1 Krajowy program ochrony zabytków na lata 2014-2017 przyjęty uchwałą Rady Ministrów nr 125/2014 z dnia 24 czerwca 2014 roku, ma stanowić kluczowy instrument planowania w zakresie ochrony zabytków poprzez ocenę chronionego zasobu, określenie strategicznych celów, kierunków działań i zadań poszczególnych adresatów i ich sposobów finansowania oraz ustalenie harmonogramu ich wykonania.

W programie dokonano diagnozy stanu ochrony zabytków w następujących płaszczyznach:

- organizacji i zadań organów ochrony zabytków w Polsce;
- stanu zachowania zabytków w Polsce, w tym roli i znaczenia rejestru zabytków oraz systemów informacji o zabytkach;
- komunikacji, porozumienia i współpracy w obszarze ochrony zabytków w Polsce.

Ponadto dokonano analizy mocnych i słabych stron ochrony zabytków, zagrożeń i szans (SWOT).

Celem głównym Krajowego programu sformułowano: „wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków”.

W celu realizacji celu głównego, opracowano szczegółowe zadania:

- wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce;
- wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków;
- tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.

Do w/w celów i zadań opracowano szczegółowy harmonogram realizacji wraz z planem finansowym programu.

Istotnym rozwiązaniem, porządkującym zagadnienia przedstawione w dokumencie i uwzględnionym na każdym etapie prac, są tematy wiodące, których problematyka została poruszona w co najmniej dwóch obszarach diagnozy oraz dwóch celach szczegółowych. Są to:

- podniesienie sprawności i skuteczności działań organów ochrony zabytków, w tym jakości merytorycznej decyzji administracyjnych (szkolenia, standaryzacja działań, itp.);
- porządkowanie rejestru zabytków oraz stworzenie wiarygodnej metodologicznie diagnozy stanu zachowania zabytków nieruchomych (księgi rejestru A i C);
- zwiększenie uspołecznienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; budowanie przez organy ochrony zabytków partnerskich relacji z obywatelami, jak i propagowanie postaw współodpowiedzialności społecznej za zachowanie zabytków (współpraca z mediami, wykorzystywanie mediów elektronicznych, konkursy, itp.);
- wdrożenie procesów kształtowania postawy krajobrazowej wśród organów ochrony zabytków;
- zwiększenie zaangażowania samorządów, ze szczególnym uwzględnieniem gmin, w ochronę i opiekę nad zabytkami oraz wzmocnienie zaangażowania społecznego na rzecz ochrony zabytków, w tym propagowanie parków kulturowych (ich stanowienie jest władczą kompetencją rad gmin) jako skutecznej formy ochrony zabytków.

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami jest pierwszym tego rodzaju dokumentem strategicznym, w obszarze ochrony zabytków, przyjętym przez Radę Ministrów.

4.1.2 Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 została opracowana zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym i jest najważniejszym dokumentem strategicznym dot. zagospodarowania przestrzennego kraju. Dokument przedstawia wizję zagospodarowania przestrzennego kraju, określa cele i kierunki polityki przestrzennego zagospodarowania kraju oraz wskazuje zasady, według których działalność człowieka powinna być realizowana w przestrzeni. Zgodnie z koncepcją zagospodarowania przestrzennego kraju, zabytki powinny podlegać badaniom i ochronie, nawet jeśli na powierzchni ziemi – jak w wypadku wielu stanowisk archeologicznych – nie ma śladów pozwalających na ich eksponowanie. W dokumencie zapisano, iż „odziedziczone” obiekty muszą pełnić funkcje użytkowe współcześnie nadane, zgodne

z ich potencjałem i wymogami ochrony. Koncepcja przewiduje, że w perspektywie najbliższych dwudziestu lat rola ochrony zabytków i zainteresowanie nimi społeczeństwa będzie rosło – zwiększanie się zamożności Polaków oraz przekształcenia o charakterze kulturowym będą powodowały wzrost znaczenia rozwojowego zarówno materialnych jak i niematerialnych składników dziedzictwa kulturowego. Ich lokalizacja i umiejętność wykorzystania w procesach rozwoju będzie wpływała pozytywnie na tok koncentracji gospodarczej, ludnościowej i rangę kultury i turystyki. Ochrona przestrzeni o charakterze symbolicznym, posiadającej ponadprzeciętne walory i znaczny potencjał rozwojowy będzie stopniowo zwiększana poprzez powoływanie kolejnych miejsc o charakterze promocji dziedzictwa kulturowego i naturalnego (miejsca światowego dziedzictwa UNESCO, pomniki historii).

4.1.3 Strategia Rozwoju Kraju 2020

Jednym z celów Strategii Rozwoju Kraju jest sprostanie rosnącym wymaganiom modernizującego się społeczeństwa przez jednostki samorządu terytorialnego. Dzięki aktywnej polityce gospodarczej miasta mają stać się bardziej przyjazne do życia, pracy, prowadzenia działalności gospodarczej, korzystania z dóbr kultury, wypoczynku i rozrywki. Będzie to wymagało aktywnej polityki inwestycyjnej, prowadzonej głównie na szczeblu lokalnym, jak też uwolnienia potencjałów rynkowych, zdolnych do zaspokojenia rosnących potrzeb i aspiracji ludności. Strategia przewiduje wprowadzenie odpowiedniego systemu regulacji i decyzji, pozwalający m.in. na kontrolowanie procesów suburbanizacji, planowanie na obszarach rozwojowych i stosowanie planowania funkcjonalnego, uwzględniającego również aspekt społeczny oraz ochronę krajobrazu kulturowego i przyrodniczego. Zbudowany zostanie system monitorowania procesów przestrzennych oparty na tworzonej oraz rozwijanej europejskiej i krajowej infrastrukturze informacji przestrzennych z istotną rolą zintegrowanego systemu informacji o nieruchomościach. Elementem systemu monitoringu będzie ocena realizacji polityki przestrzennej oraz innych polityk mających szczególnie silny wpływ na zmiany struktur przestrzennych. W perspektywie średniookresowej wskazane jest zdecydowane zwiększenie stopnia pokrycia planami zagospodarowania przestrzennego powierzchni kraju, a obowiązkowo terenów rozwojowych. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego są podstawowymi dokumentami służącymi zarządzaniu przestrzenią. Wprowadzony zostanie obowiązek sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych obejmujących: obszary miejskie, a w szczególności metropolitalne, tereny wrażliwe rozwojowo, związane z ochroną i użytkowaniem gospodarczym zasobów naturalnych, dziedzictwa kulturowego, objęte ryzykiem katastrof naturalnych, obszary górskie, obszary dotychczas nie objęte procesem planowania (strefa przybrzeżna, morze terytorialne, wyłączna strefa ekonomiczna) oraz obszary przygraniczne. W celu zapewnienia dalszego, zrównoważonego rozwoju lądowych obszarów nadmorskich oraz obszarów morskich wdrożone zostaną mechanizmy Zintegrowanego Zarządzania Obszarami Przybrzeżnymi oraz opracowane plany zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich. Ponadto wspierane będzie tworzenie gminnego zasobu nieruchomości ułatwiającego wykup, wywłaszczenie i wymianę terenów, przeprowadzanie scaleń i wtórnych podziałów gruntów oraz przejmowanie przez gminę części wtórnie dzielonych terenów na cele urządzeń wspólnych (ulice, parkingi, urządzenia techniczne, zieleń uporządkowana).

4.1.4 Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020

Za jeden z głównych priorytetów narodowej strategii rozwoju kultury określono ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie ochronę i rewaloryzację zabytków. Zgodnie z treścią dokumentu, kultura ma być stymulatorem rozwoju ekonomicznego.

Celem działania strategii ma być zrównoważony rozwój kultury, a w szczególności m.in.:

1. Wzrost efektywności zarządzania sferą kultury.
2. Zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju i dostępie do kultury.
3. Wzrost udziału kultury w PKB.

4. Zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków.
5. Modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury.
6. Wzrost uczestnictwa w kulturze.
7. Promocja polskiej kultury za granicą.
8. Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury.

4.2 Relacje powiatowego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa

4.2.1 Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020 (przyjęta przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego uchwałą Nr XXVI/303/05 z dnia 19 grudnia 2005 r.) oraz **Priorytety Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego**.

W diagnozie stanu województwa przedstawiono charakterystykę krajobrazu kulturowego, ze wskazaniem najcenniejszych zespołów zabytków oraz identyfikacją kluczowych problemów, w tym m.in.:

- zły stan zabytków i obiektów dziedzictwa kulturowego;
- zbyt małe nakłady na rewitalizację i renowację zasobów środowiska kulturowego;
- słabo rozwinięte produkty turystyczne związane z wykorzystaniem zasobów środowiska kulturowego;
- problemy rozwojowe na obszarach staromiejskich układów urbanistycznych.

Nadal dużym problemem jest brak odpowiednich środków, a co się z tym wiąże, niedostateczny zakres kompleksowych prac remontowo – konserwatorskich w odniesieniu do obiektów i kompleksów zabytkowych, w tym na rzecz poprawy ich bezpieczeństwa i dostępności.

W ramach działań rewitalizacyjnych istotna jest odnowa zasobów wiejskich. Obejmuje ona zachowanie i ochronę tradycyjnego zróżnicowania krajobrazu wiejskiego, troskę o zieleni, małą architekturę wiejską i wiejskie układy urbanistyczne, rewitalizację miejscowości skupionych dawniej wokół państwowych gospodarstw rolnych, a także przeciwdziałaniu negatywnych aspektów rozpraszania osadnictwa. Wyzwanie stanowi przywrócenie do użytku dworców pałacowych wraz z otaczającymi parkami i posiadłości ziemskich z okresu przedwojennego, obecnie często zdewastowanych i niezagospodarowanych

Charakteryzując w SRWZ stan i możliwości rozwoju turystyki stwierdzono: „Turystyka jest ważnym działem gospodarki województwa, który ma duże potencjalne możliwości rozwoju...”. Rozwojowi temu sprzyjają m.in. „zabytki architektury i obiekty świadczące o bogatym dziedzictwie kulturowym regionu”.

W analizie SWOT za słabe strony uznano:

- niedostatecznie zbudowaną sieć informacji turystycznej w regionie;
- niedostatecznie wypromowane regionalne produkty turystyczne;
- niedostatecznie rozbudowaną sieć informacji turystycznej w regionie.

Cel strategiczny nr 1

„Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania (w zadaniu - Wzrost konkurencyjności województwa w krajowym i zagranicznym ruchu turystycznym)”.

Cel strategiczny nr 3

„Zwiększenie przestrzennej konkurencyjności regionu” właściwe wykorzystanie walorów środowiskowych regionu będzie możliwe dzięki zwiększeniu dostępności miejscowości turystycznych oraz innych cennych zasobów przyrodniczych oraz rekreacyjnych”.

Cel strategiczny nr 4

„Zachowanie i ochrona wartości przyrodniczych, racjonalna gospodarka zasobami” Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów”.

Cel strategiczny nr 6

„Wzrost tożsamości i spójności społecznej regionu” Rozwijanie dorobku kulturowego jako fundamentu tożsamości regionalnej”.

4.2.2 Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020

Istotnym z punktu widzenia szerokiej dostępności do środków UE jest Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020 przyjęty Uchwałą Nr 2247/14 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 18 grudnia 2014 r. w sprawie przyjęcia projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020.

IV Oś priorytetowa - naturalne otoczenie człowieka, cel tematyczny:

Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami.

Cele szczegółowe osi priorytetowej:

1. Zwiększona atrakcyjność zasobów kultury regionu.
2. Wzmocnione mechanizmy ochrony przyrody.
3. Zwiększony zasób informacji o stanie środowiska przyrodniczego.
4. Rozwój lokalnego rynku pracy opartego o endogeniczny potencjał.

Syntetyczny opis osi priorytetowej

Działania w ramach osi to wieloaspektowa ochrona naturalnego środowiska człowieka oraz rozwój potencjałów kulturalnych i endogenicznych regionu. Wsparcie w ramach osi ukierunkowane jest również na inwestycje mające na celu zwiększenie wykorzystania potencjału dziedzictwa kulturowego oraz udziału mieszkańców w wydarzeniach kulturalnych.

Cel tematyczny: zwiększona atrakcyjność zasobów kultury regionu:

Realizacja prac konserwatorskich i restauratorskich, które poprzez zachowanie historycznej substancji zabytkowej przyczynią się do dostosowania obiektów do celów użytkowych oraz do ich udostępnienia mieszkańcom regionu i turystom. Działanie skierowane jest na ochronę rodzimego dziedzictwa Pomorza Zachodniego, mającego wysoką wartość historyczną i kulturową, a zarazem na zwiększenie potencjału turystycznego regionu. Renowacja/adaptacja obiektów zabytkowych będzie mogła być wsparta, jeśli projekt będzie stanowił część szerszej strategii rozwoju gospodarczego dla danego terytorium lub wpisywał się w cele i

założenia Programu Strategicznego Przemysły Kreatywne i Przemysły Czasu Wolnego przyjętego uchwałą ZWZ nr 1281/12 z dnia 7 września 2012 roku (priorytety: wzmocnienie tożsamości regionalnej i zapewnienie ciągłości rozwoju kultury na Pomorzu Zachodnim, rewitalizacja i ochrona dziedzictwa Gryfitów na Pomorzu Zachodnim, kreowanie i promocja markowych produktów czasu wolnego, wykorzystanie nowoczesnych technologii w tworzeniu innowacyjnych produktów i usług służących prezentacji oferty czasu wolnego). Strategia ta charakteryzować się winna potencjałem przyczyniającym się do ogólnego wzrostu gospodarczego, powiązanego z tworzeniem miejsc pracy. Wspierane projekty z zakresu prac konserwatorskich i restauratorskich zabytków muszą stanowić element szerszej grupy obiektów – zespołu, w którym poszczególne elementy łączy idea ochrony i popularyzacji rodzimego dziedzictwa kulturowego Pomorza Zachodniego, tak wśród mieszkańców regionu jak i turystów, ludzi nauki i in. Wsparcie będzie nakierowane na rozwój kluczowych zespołów o znaczącej wartości zabytkowej i wskazujących na kulturową tożsamość województwa i mogących stanowić m. in. unikalną bazę dla rozwoju kultury, gospodarki i turystyki. W projektach musi zostać wykazana trwałość ich finansowania w okresie eksploatacyjnym z uwzględnieniem prognoz dotyczących popytu oraz przychodów generowanych przez bezpośrednich użytkowników, a także z uwzględnieniem środków własnych beneficjenta oraz subwencji ze strony właściwych podmiotów. Projekty muszą wykazać wkład w rozwój poniższych priorytetów kulturowych: zachowanie dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego) dla przyszłych pokoleń, podniesienie atrakcyjności turystycznej kraju lub regionu. Każdy projekt musi mieć przeprowadzoną analizę zapotrzebowania na daną inwestycję, w tym szacowaną liczbę odwiedzających, użytkowników. Promowane będą rozwiązania wpływające na poprawę efektywności funkcjonowania obiektów/instytucji w długim okresie, w tym rozwiązania pozwalające na: obniżenie kosztów utrzymania na rzecz wydatków inwestycyjnych, zastosowanie innowacyjnych rozwiązań energooszczędnych – zmniejszenie zapotrzebowania i zużycia energii, a przez to zmniejszenie ogólnych kosztów eksploatacji budynków, dywersyfikację źródeł finansowania działalności – pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania, dodatnie efekty ekonomiczne – oddziaływanie na bezpośrednie otoczenie inwestycji, tworzenie nowych miejsc pracy. Realizacja prac konserwatorskich i restauratorskich przyczyni się do realizacji celu szczegółowego z uwagi na fakt dostosowania obiektów na cele użytkowe oraz ich udostępnienia dla mieszkańców regionu oraz turystów.

Realizacja drugiego typu projektów przyczyni się do rozwoju i wzmocnienia znaczenia instytucji kultury o zasięgu ponadregionalnym. Dzięki temu zwiększy się uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych. W ramach RPO WZ 2014-2020 wsparcie będą mogły uzyskać jedynie projekty, które będą zgodne z demarkacją przeprowadzoną pomiędzy poszczególnymi programami operacyjnymi.

4.2.3 Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego został uchwalony przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego uchwałą nr XLV/530/10 z dnia 19 października 2010 r. Plan ma trzy zasadnicze cele:

- dostarczenie informacji o województwie, zwłaszcza o jego uwarunkowaniach przestrzennych i kierunkach rozwoju w tej dziedzinie;
- kształtowanie polityki przestrzennej w województwie, zgodnie ze strategią rozwoju kraju, strategią rozwoju województwa i innymi dokumentami strategicznymi i programowymi;
- koordynację elementów planowania rozwoju wynikających ze zobowiązań międzynarodowych, planowania krajowego, regionalnego i lokalnego.

Jednym z ważniejszych rozdziałów planu jest dziedzictwo kulturowe i ład przestrzenny, opracowane na podstawie studium ochrony dóbr kultury i zabytkowego krajobrazu kulturowego województwa zachodniopomorskiego, sporządzonego jako materiał analityczny i kierunkowy. W rozdziale zawarte są informacje o zagrożeniach dla zabytków i zabytkowego krajobrazu oraz stan ochrony środowiska kulturowego. W ustaleniach tych zawarto elementy polityki regionalnej ochrony i kształtowania środowiska kulturowego i przyrodniczego, wskazując na rewaloryzację jako narzędzie poprawy stanu fizjonomii krajobrazu, której celem jest osiągnięcie harmonijnego zagospodarowania przestrzeni w sensie funkcjonalnym i architektoniczno-estetycznym. W planie wskazano na potrzebę ochrony substancji zabytkowej nie objętej ustawową ochroną, ale stanowiącej faktyczną wartość obszaru województwa. Ustalono zalecenia do stosowania w planowaniu miejscowym, dotyczące zabudowy historycznej, zieleni komponowanej, zabytków archeologicznych i historycznych założeń przestrzennych, urbanistycznych i ruralistycznych. Wprowadzono system ochrony obszarowej środowiska kulturowego w postaci: rezerwatów kulturowych, parków kulturowych i obszarów kulturowych. Wskazano na narzędzia planowania miejscowego w postaci stref ochrony konserwatorskiej i stref ingerencji konserwatorskiej. Dla większej liczby wartościowych struktur przestrzennych zaproponowano utworzenie Zespołów stref ochrony konserwatorskiej. Całość ustaleń została uzupełniona odpowiednim załącznikiem mapowym zawierającym system konserwatorskiej ochrony obszarowej.

4.2.4 Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Zachodniopomorskim do roku 2015 (przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa nr XLIV/515 z dnia 14 września 2010 r.).

W Strategii Rozwoju Turystyki przyjęto, że dziedzictwo kulturowe jest jednym z głównych generatorów rozwoju turystyki. Dlatego też należy zintegrować wysiłki (organizacyjne i finansowe) właścicieli zabytków, organizacji, instytucji, urzędów zajmujących się zabytkami i turystyką wokół wspólnej realizacji celów programu opieki nad zabytkami i strategii rozwoju turystyki.

Wspólnymi celami mogą być:

- budowa i rozwój kompleksowych markowych produktów turystycznych wokół typów turystyki i działanie z nim związane: „Budowa i rozwój produktów markowych turystyki miejskiej i kulturowej”;
- planowane inwestycje infrastrukturalne;
- rozwój infrastruktury szlaków historycznych i tematycznych, w tym oznakowanie tras przebiegu oraz atrakcji znajdujących się na szlakach, budowa parkingów i toalet dla odwiedzających, poprawa dojazdu do atrakcji znajdujących się na szlaku;

- budowa i modernizacja centrów informacji turystycznej;
- renowacja obiektów zabytkowych;
- renowacja i turystyczne zagospodarowanie zabytkowych rynków oraz zachowanych elementów zabytkowej zabudowy w małych miasteczkach;
- renowacja zabytkowych parków i kompleksów pałacowo – dworskich;
- restauracja zieleni miejskiej;
- „Rozwój edukacyjnej i integracyjnej funkcji turystyki w Regionie” w ramach działania -Edukacja dzieci i młodzieży wokół walorów turystycznych Regionu;
- kooperacja w zakresie wspólnego marketingu Regionu w ramach działania.

Opracowanie zintegrowanego systemu promocji markowych produktów Województwa:

- usprawnienie systemu informacji turystycznej w ramach działania: Budowa zintegrowanego analogowego i cyfrowego systemu informacji turystycznej;
- kształtowanie środowiska w kontekście rozwoju przestrzeni turystycznej, w ramach działań;
- innowacje na rzecz ekorozwoju w turystyce (m.in. wdrażanie inwestycji nawiązujących w technice budowania do tradycji regionalnej);
- budowa w konstrukcji ryglowej (szachulcowej);
- rozwój sieci lądowych szlaków turystycznych;
- tworzenie projektów liniowych przekraczających obszary administracyjne gmin, powiatów i województwa.

W ramach działania dopracowana zostanie infrastruktura istniejących szlaków takich jak: Szlak Hanzeatyckich Kupców, Szlak Cysterski, Szlak Joannitów, Szlak Templariuszy, Europejski Szlak Gotyku Ceglanego, Szlak Solny, Szlak Latarni Morskich, Szlak Pomników Przyrody i in., wykorzystanie turystyczne terenów i obiektów powojkowych, „popegeerowskich” i przemysłowych (do celów turystycznych można wykorzystać dawne fabryki, zakłady przemysłowe, magazyny, spichlerze).

4.2.5 Wojewódzki Program Opieki Nad Zabytkami na lata 2013-2017 dla Województwa Zachodniopomorskiego, przyjęty Uchwałą Nr XXIII/310/13 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 26 marca 2013 r. Na podstawie szczegółowej charakterystyki dziedzictwa kulturowego regionu zachodniopomorskiego oraz diagnozy stanu zachowania tegoż dziedzictwa określono cele i zadania, których realizacja powinna służyć zachowaniu, eksponowaniu i zahamować procesów degradacji środowiska kulturowego.

Za najistotniejsze cele perspektywiczne uznano:

- I. Utrzymanie zabytków budujących krajobraz kulturowy województwa zachodniopomorskiego,
- II. Funkcjonowanie zabytków w procesie aktywizacji ekonomicznej i społecznej województwa,
- III. Kształtowanie świadomości regionalnej w oparciu o dziedzictwo kulturowe i potrzebę jego zachowania dla przyszłych pokoleń.

Cele operacyjne

1. Ochrona i opieka nad zabytkami i krajobrazem kulturowym w dokumentach strategicznych i planistycznych poprzez np. wspieranie i monitorowanie procesu opracowywania i wdrażania powiatowych i gminnych programów opieki nad zabytkami.
2. Integracja ochrony dziedzictwa, krajobrazu kulturowego i ochrony przyrody -wzmocnienie ochrony i wykorzystania potencjału dziedzictwa przez budowę systemu ochrony krajobrazu kulturowego w formie parków kulturowych i obszarów kulturowo-krajobrazowych.
3. Poprawa materialnego stanu zasobu dziedzictwa kulturowego-stworzenie warunków do zabezpieczenia obiektów zabytkowych przed pożarem.
4. Decentralizacja zadań ochrony i opieki nad zabytkami poprzez wspieranie działań na rzecz budowy samorządowego systemu służb ochrony zabytków (gminnego i powiatowego).
5. Delimitacja (wyznaczenie granic) wartościowych obszarów krajobrazu kulturowego do zachowania i budowa systemu ich ochrony poprzez budowę systemu ochrony i opieki nad zabytkami województwa zachodniopomorskiego w formie uznania za pomnik historii.
6. Utrzymanie w dobrym stanie zabytków stanowiących własność województwa zachodniopomorskiego lub użytkowanych przez jednostki organizacyjne poprzez realizację prac remontowych i rewaloryzacyjnych obiektów zabytkowych - znajdujących się w posiadaniu Województwa Zachodniopomorskiego (wpisanych do rejestru i ujętych w ewidencji zabytków) oraz będących w użytkowaniu jednostek organizacyjnych (wpisanych do rejestru i ujętych w ewidencji zabytków).
7. Zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości np. poprzez rozwój tematycznych szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, konnych, wodnych, samochodowych, kolejowych) promujących dziedzictwo kulturowe regionu (w oparciu o wydarzenia historyczne, zespoły zabytków).
8. Edukacja regionalna-włączenie problematyki dziedzictwa kulturowego do programów edukacyjnych.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 Relacje Powiatowego Programu nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu

5.1.1 Strategia Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego

Podstawą Rozwoju Powiatu choszczeńskiego jest strategia, która określa misję oraz cele i kierunki działania. W chwili obecnej opracowywana jest Strategia Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego na lata 2016 -2030.

Powyższy dokument stanowił będzie długookresowy plan działania, określający strategiczne cele rozwoju powiatu i przyjmujący takie kierunki działania, które są niezbędne dla realizacji przyjętych zamierzeń rozwojowych. Strategia Rozwoju Powiatu to podstawa do właściwego zarządzania powiatem, do ubiegania się

o środki zewnętrzne, zwłaszcza z Unii Europejskiej. Ustalenia zawarte w strategii stanowią też podstawę do prowadzenia przez władze powiatu długookresowej polityki rozwoju społeczno-gospodarczego. Wskazuje ona, jakie są najważniejsze do rozwiązania problemy gospodarcze, społeczne, infrastrukturalne i ekologiczne, na których powinna być skoncentrowana Rada Powiatu w założonym horyzoncie czasowym.

Strategia Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego na lata 2016-2030 określać będzie pięć obszarów strategicznego rozwoju powiatu:

1. Rozwój infrastruktury technicznej i społecznej.
2. Rozwój konkurencyjnej gospodarki lokalnej i rynku pracy.
3. Wzrost tożsamości i spójności społecznej mieszkańców powiatu.
4. Rozwój turystyki oraz zachowanie i ochrona wartości przyrodniczych.
5. Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich.

5.1.2 Strategia Rozwoju Turystyki Powiatu Choszczeńskiego na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2020 – Uchwała Nr XV/125/2012 Rady Powiatu w Choszczynie z dnia 19 czerwca 2012 r.

Strategia Rozwoju Turystyki Powiatu choszczeńskiego jest dokumentem sektorowym, mającym wpływać na rozwój turystyki na terenie powiatu, jako jednej z najbardziej interdyscyplinarnych dziedzin gospodarki. Jest to dokument spójny ze „Strategią Rozwoju Powiatu choszczeńskiego”, oraz dokumentami strategicznymi na poziomie samorządu lokalnego. W dokumencie dokonano analizy stanu obecnego w zakresie turystyki oraz w dziedzinach bezpośrednio lub pośrednio związanych z turystyką. Określono mocne i słabe strony oraz zidentyfikowano szanse i zagrożenia w zakresie turystyki. Wyznaczono misję, wizję i cele strategiczne.

Turystyka to szansa powiatu na pobudzenie życia gospodarczego, kulturalnego i społecznego. Zajmuje znaczącą pozycję jako jedną z możliwości aktywizacji zawodowej ludzi, oraz szansa rozwoju dla małych miejscowości o znaczeniu kulturalnym i krajoznawczym.

Celem nadrzędnym Strategii Rozwoju Turystyki Powiatu choszczeńskiego jest tworzenie warunków do aktywnego uprawiania turystyki przy wykorzystaniu posiadanych walorów naturalnych obszaru, sprzyjający rozwojowi społeczno – gospodarczego powiatu oraz podniesieniu konkurencyjności regionu przy jednoczesnym zachowaniu walorów kulturowych i przyrodniczych.

5.1.3 Program ochrony środowiska dla Powiatu choszczeńskiego na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2019 – Uchwała Nr XVI/130/2012 Rady Powiatu w Choszczynie z dnia 25 września 2012 r.

Celem programu jest realizacja założeń zawartych w dokumentach strategicznych kraju, w szczególności w Polityce Ekologicznej Państwa. Ponadto program wyznacza ramy dla przedsięwzięć, które

mogą oddziaływać na środowisko, które będą finansowane z różnych środków zarówno krajowych, jak i unijnych. Wobec tego dla projektu „Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu choszczeńskiego na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2019” sporządzona została prognoza oddziaływania na środowiska. Zawarte w programie założenia mają na celu poprawę jakości środowiska we wszystkich wyznaczonych dla ochrony środowiska priorytetach, w tym powinny mieć wpływ na: ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko, racjonalne gospodarowania naturalnymi zasobami, oraz ochronę terenów cennych przyrodniczo.

5.2 Charakterystyka Powiatu choszczeńskiego

5.2.1 Zarys historii obszaru Powiatu

Najwcześniejsze wiadomości pisane, odnoszące się do przeszłości ziem wchodzących w skład Powiatu choszczeńskiego, pochodzą z XIII wieku. Był to okres powstania wielkiej własności ziemskiej i związanych z tym nadań uposażeń dla opactw zakonnych. Od 1232 r. opactwo cysterskie w Kołbaczu zajmowało północno-zachodnie ziemie powiatu. Od 1250 r. południowo-zachodnim skrawkiem powiatu władało opactwo Sióstr Cystersek z Owińsk k/Poznania. W środku tego regionu w 1237 r. osadzone zostało opactwo joannitów z siedzibą w Korytowie, a w 1286 r. opactwo cystersów z klasztorem w Bierzwniku.

Do Polski Ziemię Choszczeńską przyłączył Mieszko I w latach 963-967 w trakcie walk na Pomorzu Zachodnim. Przez kilkadziesiąt lat związki z Polską były na tyle niestałe, że Bolesław Krzywousty wcielił Ziemię Choszczeńską do Polski ponownie ok. 1122 r., uznając ją za ważny strategicznie skrawek polskiej granicy zachodniej. W okresie rozbicia dzielnicowego Polski (od 1138 r.) Ziemia Choszczeńska wchodziła w skład Księstwa Wielkopolskiego. Druga połowa XIII wieku przyniosła zasadnicze zmiany w układzie sił politycznych i położeniu samej Ziemi Choszczeńskiej. W wyniku podziału dzielnicowego książe śląscy posiadali Ziemię Lubuską, którą stracili z powodu sporów i uciekania się o pomoc do margrabiów niemieckich. Margrabiowie Brandenburscy Jan i Otto zajęli ją w trzeciej ćwierci XIII wieku, wykorzystując spór o okolice Choszczna i Zamęcina między joannitami z Korytowa i cystersami z Kołbacza. Od tej pory Ziemia Choszczeńska należała do Nowej Marchii. W XIII wieku nadawano osadom prawa miejskie według wzorów miasta Magdeburga w drodze tzw. lokalizacji. Pierwsza wzmianka o Choszcznie pojawia się 1 kwietnia 1269 r. z okazji zjazdu margrabiów z Mszczujem II pod niemiecką już nazwą „Arnswalde”, co oznacza tyle, co „Adlerswalde”, czyli „orli las”. Nie zachował się przywilej lokacyjny Choszczna. Pośrednio poznajemy go z potwierdzenia w 1445 r. Miastem (civitas) nazwane jest po raz pierwszy 6 czerwca 1289 r. W XIV i XV w. Polska podejmowała próby odzyskania utraconego terytorium. Władysław Łokietek, wspomagany przez oddziały litewskie podczas wyprawy w 1326 r. doprowadził do spustoszenia Nowej Marchii, w tym prawdopodobnie obszaru Ziemi Choszczeńskiej. Potem starania o jej odzyskanie podjął także Kazimierz Wielki. W XV w. Ziemia Choszczeńska kilkakrotnie przechodziła z rąk do rąk. W latach 1402-1454 władał nią Zakon Krzyżacki. Po zwycięstwie na polach Grunwaldu w 1410 r. Polacy i Pomorzanie dotarli tu pustosząc Recz, Bierzwnik, Choszczno, Korytowo i Krzęcin. W 1433 roku po

władców polskich, to znów stanowią domenę nowo marchijskich książąt Brandemburgii, lub są własnością suwerenów zachodniopomorskich z dynastii Gryfitów. Także, na krótko, Ziemią Pełczycką włada Państwo Krzyżackie. Po wojnach napoleońskich i częściowej zmianie pruskiego systemu prawnoadministracyjnego, Pełczyce zostają włączone do okręgu Powiatu choszczeńskiego, który podporządkowano urzędowi rejencyjnemu we Frankfurcie n/Odrą. Fakt włączenia Pełczyc do Powiatu choszczeńskiego sankcjonuje przynależność miasteczka do okręgu choszczeńskiego, datującą się od drugiej połowy XVI w. Stan ten jednak nie trwa długo. Po nowej reformie administracji pruskiej z roku 1816 Pełczyce wyłączone zostają z Powiatu choszczeńskiego i dołączone do Powiatu myśliborskiego, do którego należeć będą do roku 1975. Powstanie silnej władzy króla Prus na początku XVIII w. stwarza mieszczaństwu pełczyckiemu możliwości uwolnienia się od ucisku i bezprawia, jakie wywiera w miasteczku od prawie 200 lat feudalny ród von Waldow. Od 1723 r., kiedy Pełczyce weszły w skład domeny królewskiej, tworzą się warunki sprzyjające rozwojowi miasteczka. W tym czasie przebudowie ulega kościół – średniowieczną świątynię o układzie halowym przerobiono na obiekt w stylu barokowym, na planie krzyża greckiego z czterema barokowymi szczytami.

Podobnie jak inne obszary Pomorza Zachodniego, Ziemia Choszczeńska w czasie wojny była miejscem pracy niewolniczej zorganizowanej przez hitlerowców dla tysięcy obcokrajowców przywiezionych z krajów okupowanych. Największą liczbę robotników przymusowych stanowili Polacy przywiezieni z Generalnej Guberni i innych dzielnic Polski. W granicach Państwa Polskiego Ziemia Choszczeńska znowu znalazła się dopiero w 1945 r. Walki z silnym niemieckim zgrupowaniem dowodzonym przez gen. Voigta rozgrywały się od 29 stycznia do 3 marca 1945 r. 31 stycznia wojska radzieckie zdobyły Bierzwnik, 8 lutego – Krzęcin i Recz, a 22 lutego – Choszczno. W czasie wojny na terenie Choszczna działał obóz jeniecki Oflag IIB, którego więźniami byli m.in. Leon Kruczkowski oraz mjr Henryk Sucharski. Miasto Choszczno i cały obszar Ziemi Choszczeńskiej były wyludnione i zniszczone w ok. 95 proc.

W styczniu 1999 r. po wejściu w życie nowej reformy administracyjnej (ustawy o utworzeniu powiatów i nowych województw) powstał nowy Powiat choszczeński, wchodzący w skład województwa zachodniopomorskiego. Do nowego powiatu weszły gminy: Choszczno, Drawno, Recz, Pełczyce, Bierzwnik i Krzęcin.

5.2.2 Położenie geograficzne

Powiat choszczeński położony jest w południowo wschodniej części województwa zachodniopomorskiego. Od strony południowego zachodu graniczy z Powiatem myśliborskim, natomiast od północnego zachodu z Powiatem stargardzkim, od strony wschodniej Powiat choszczeński graniczy z Powiatem waleckim, a od południa z Powiatem strzelecko-drezdeneckim należącym do województwa lubuskiego.

5.2.3 Ochrona przyrody

Na podstawie przepisów o ochronie przyrody za tereny objęte formami ochrony przyrody uznaje się parki narodowe, rezerваты, parki krajobrazowe wraz z ich otulinami, obszary chronionego krajobrazu, obszary NATURA 2000, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo – krajobrazowe, oraz ochronę gatunkową roślin, zwierząt i grzybów.

5.2.4 Parki Narodowe

Na terenie Powiatu choszczeńskiego zlokalizowany jest **Drawieński Park Narodowy** utworzony w 1990 r. Aktualnie powierzchnia Drawieńskiego Parku Narodowego w granicach wynosi 11 441,34 ha, a w zarządzie 11 107,58 ha. Powierzchnia otuliny 40 896 ha. Na terenie powiatu znajduje się fragment parku, obejmujący swoim zasięgiem 2 gminy : Drawno o powierzchni 1 903,42 ha i Bierzwnik o pow. 74,43 ha. Teren parku opiera się o rozwidlenie rzek Drawy i Płocicznej.

5.2.5 Parki krajobrazowe

Powiat choszczeński położony jest na niewielkim obszarze Barlinecko-Gorzowskiego Parku Krajobrazowego, utworzonego w 1991 r., w skład, którego wchodzi m.in. Puszcza Gorzowska i Dolina Rzeki Płoni.

5.2.6 Pomniki przyrody

Na terenie Powiatu choszczeńskiego zlokalizowano łącznie 128 obiektów zakwalifikowanych, jako pomniki przyrody. Są to m.in. dęby szypułkowe i bezszypułkowe, lipy szerokolistne, buki, graby zwyczajne.

5.2.7 Rezerваты przyrody

Na terenie Powiatu choszczeńskiego oraz terenów przyległych do jego granic znajdują się 24 rezerваты o łącznej powierzchni 118 ha.

Lp.	Gmina	Lokalizacja/nazwa rezerwatu	Zakres ochrony	Powierzchnia (ha)
1.	Bierzwnik	Łasko	150-letni las bukowo-sosnowy	16,95
		Wyspa na jeziorze Bierzwnik	Kłoc wiechowata	1,13
		Źródlika skrzypowe	Skrzyp olbrzymi o wysokości 1,5-2,0 m	1,05
2.	Recz	Grądowe Zbocza	Rezerwat florystyczny z grądem zachodnio-polskiego tzw. Lasu z drzewostanem budowanym przez dąb szypułkowy i grad,	33,28

			z domieszką buka oraz charakterystycznym skaldem runa	
3.	Drawno	Torfowisko Konotop	Rezerwat torfowiskowy w gm. Drawno i gm. Bierzwnik.	65,85

Tab. 1. Wykaz rezerwatów przyrody na terenie Powiatu choszczeńskiego

5.2.8 Obszar Natura 2000

Na terenie Powiatu choszczeńskiego występują specjalne obszary ochrony siedlisk Natura 2000, są to m.in.: „Dolina Iny koło Recza”, „Jezioro Lubie i Dolina Drawy”, „Lasy Bierzwnickie”, „Uroczyska Puszczy Drawskiej”, „Lasy Puszczy nad Drawą”.

5.2.9 Obszar chronionego krajobrazu

Obszary chronionego krajobrazu jako układy wielkoprzestrzenne zajmują obszar 97,5 tys. ha, z tego na terenie powiatu położonych jest 67,2 tys. ha, w tym gmina: Bierzwnik – 14, 9 tys. ha, Choszczno – 8,1 tys. ha, Drawno – 17,1 tys. ha, Krzęcin – 8,2 tys. ha, Pełczyce – 7,3 tys. ha i Recz – 11,7 tys. ha.

5.2.10 Krajobraz kulturowy

Pomimo utraty zasadniczej części zabudowy do najcenniejszych należy zespół urbanistyczny Starego Miasta w Choszcznie i Reczu. Czytelny jest układ miejski wyznaczony przez ulice i rynek staromiejski, w granicach wyznaczonych przez średniowieczne obwarowania miejskie. W Bierzwniku oraz w Pełczycach zachowały się klasztory pocysterskie, natomiast w zabudowie pozostałych miejscowości i wsi dominują budowle kościelne i zespoły rezydencjonalne dworsko-parkowe.

W krajobrazie kulturowym Powiatu choszczeńskiego wyraźnie zapisały się losy Ziemi Pełczyckiej, która do XVI w. była typowym obszarem pogranicza polsko-brandenbursko-pomorskiego.

5.2.11 Zabytki nieruchome

Do najcenniejszych obiektów w poszczególnych gminach Powiatu choszczeńskiego należą:

Gmina Bierzwnik:

Znaczącym zabytkiem wczesnego gotyku jest klasztor pocysterski założony w 1294 r. Z pierwotnego kompleksu klasztornego do dziś przetrwały: wschodnia część kościoła, wschodnie i południowe skrzydło klasztorne, fragment południowej elewacji kościoła oraz browar klasztorny (ruina).

Na uwagę zasługują także:

- kościół pw. Matki Boskiej Królowej Polski w Klasztornej;
- kościół pw. Św. Jadwigi w Zieleniewie;
- chata (nr 28, d. 49) w Kolsku z XIX w.

Gmina Choszczno:

W Choszcznie w kartach historii z pewnością zapisały się obwarowania miejskie: barbakan Bramy Kamiennej – rondel przedbramia z XV w., mury obronne z XIV-XV w. – fragmenty: północny, południowy i zachodni. Atrakcją miasta jest kościół gotycki p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny z XIV w. wybudowany przez joanitów w stylu gotyckim, a także zespół szpitalny przy ul. Niedziałkowskiego (m.in. willa- obecnie oddział rehabilitacji).

Na uwagę zasługują także:

- kościół pw. Matki Boskiej Częstochowskiej w Chełpie;
- kościół pw. Św. Teresy od Dzieciątka Jezus w Kołkach;
- kościół pw. Św. Stanisława Kostki w Korytowiu;
- kościół pw. Św. Andrzeja Boboli w Piaseczniku;
- kościół pw. Matki Boskiej Szkaplerznej w Raduniu;
- kościół pw. Św. Antoniego z Padwy w Rzecku;
- kościół pw. Matki Boskiej Ostrobramskiej w Sławęcinie;
- kościół pw. Matki Boskiej Częstochowskiej w Stradzewie;
- kościół pw. Św. Trójcy w Suliszewie;
- kościół pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Zamęcinie;
- park dworski w Gleźnie;
- pałac z parkiem wraz z dziedzińcem gospodarczym w Korytowiu;
- park dworski w Radaczewie;
- park podworski w Starym Klukomiu;
- zespół dworsko-parkowy w Stradzewie (dwór wraz z parkiem oraz gołębnik i stajnia);
- park dworski w Wardyniu (ruina dworu oraz park).

Gmina Drawno:

Ciekawą atrakcją Drawna są zlokalizowane na Górze Zamkowej ruiny renesansowego zamku Wedłów z XIV - XVI w. oraz Kościół pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy z XIII - XIV w. oraz spichlerz z XIX w.

Ponadto warto zwrócić uwagę na:

- kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Barnimiu;
- kościół pw. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny w Brzezinach;
- kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Dominikowie;
- pałac w Brzezinach - obecnie siedziba Domu Pomocy Społecznej;
- zespół dworsko parkowy w Kiełpinie (dwór z oficynami oraz park);
- zespół parkowo pałacowy w Konotopiu (ruina pałac oraz park dworski);
- pałac (Zamek) w Niemieńsku wraz z otoczeniem – obecnie siedziba Specjalnego-Ośrodka Szkolno Wychowawczego;
- pałac wraz z parkiem w Święciechowie,

Gmina Krzęcin:

W gminie Krzęcin na szczególną uwagę zasługują:

- kościół pw. Najświętszego Serca Jezusowego w Chłopowie;
- kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Granowie;
- kościół pw. Św. Jana Chrzciciela w Krzęcinie;
- kościół pw. ŚŚ. Piotra i Pawła w Nowym Klukomiu;
- kościół pw. Św. Józefa Oblubieńca NMP w Objezierzu;
- kościół pw. Św. Trójcy w Rakowie;
- kościół pw. Matki Boskiej Częstochowskiej w Żeńsku;
- park dworski w Mielęcinie;
- pałac wraz z wyposażeniem i parkiem w Przybysławiu.

Gmina Pelczyce:

W Pelczycach zachowały się m.in. założenie klasztorno folwarczne, w którego skład wchodzi m.in. skrzydło zachodnie klasztoru pocysterskiego, spichlerz, stajnia, stodoła, ogrody dekoracyjne, murowane ogrodzenia oraz podziemne relikty średniowiecznego klasztoru oraz nowożytny relikty zabudowy majątku szlacheckiego i domeny państwowej; kościół pw. Najświętszej Marii Panny w Pelczycach z drugiej połowy XIII w.; budynek Urzędu Miasta i Gminy oraz budynek szkoły z 1850 r. wzniesiony w stylu neogotyckim.

Na uwagę zasługują również:

- kościół pw. Św. Antoniego z Padwy w Będargowie;
- kościół pw. Matki Boskiej Różańcowej w Boguszynach;
- kościół pw. Matki Boskiej Częstochowskiej w Bolewicach;
- kościół pw. Świętej Rodziny w Chrapowie;
- kościół pw. ŚŚ. Piotra i Pawła w Jagowie;
- kościół pw. św. Kazimierza w Jarosławsku;
- kościół pw. Dobrego Pasterza w Krzyńkach;
- kościół pw. Św. Trójcy w Nadarzynie;
- kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Niesporowicach;
- kościół pw. Św. Józefa w Płotnie;
- kościół pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny w Sarnik;
- dwór wraz z parkiem w Jagowie;
- park dworski w stylu angielski w Jarosławsku;
- dwór wraz z parkiem w Jagowie;
- pałac wraz z parkiem Lubianie;
- zespół pałacowo parkowy w Nadarzynie;

- pałac wraz z parkiem w Przekolnie;
- park dworski wraz z ruiną pałacu w Sarniku;
- park dworski wraz z dzieciniec gospodarskim w Wierzchnie.

Gmina Recz:

W Reczu bardzo dobrze zachował się układ starego miasta z obwarowaniami: od zachodu Brama Choszczeńska - zwana inaczej Młyńską, a od wschodu Baszta Drawska z XIV wieczną koroną, znajduje się obok XV - wieczna czatownia ze stożkowym dachem, kamienica tzw. organistówka z przełomu XVIII i XIX w., kościół pw Chrystusa Króla z XIV-XV w. oraz kamieniczka mieszczańska z końca XVIII w.

Warto zwrócić uwagę również na:

- kościół pw. Św. Józefa w Lubieniowie;
- ruiny kościoła w Nętkowie;
- kościół pw. Niepokalanego Serca Najświętszej Marii Panny wraz z kaplicą cmentarną w Pomieniu;
- kościół pw. Miłosierdzia Bożego w Sicku;
- kościół pw. Przemienienia Pańskiego w Słutowie;
- kościół pw. Św. Józefa w Sokolińcu;
- ruina kościoła w Suliborku;
- kościół pw. Św. Wojciecha w Suliborzu;
- kościół pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Żeliszewie;
- pałac z poł. XIX w. w Pomieniu;
- zespół podworski obejmujący pałac, park pałacowy, dziedziniec wschodni wraz z zabudowa folwarczną, dziedziniec zachodni, ogrody użytkowe w Sokolińcu.

W sąsiedztwie większości w/w budowli sakralnych rejestrem zabytków objęte są również cmentarze przykościelne (część już nieczynnych) oraz bramki i furtki cmentarne. Ochroną objęte są również nasadzenia w parkach dworskich i pałacowych.

Rejestr zabytków nieruchomych stanowi **załącznik nr 1**.

5.2.12 Zabytki ruchome

Najcenniejsze wyposażenie zachowało się w kościele pw Najświętszej Marii Panny w Choszczynie. Są to m.in. epitafium nagrobne burmistrza Mikołaja Rebentischa z XV w., epitafium nagrobne kolatorki Elżbiety von Schack z 1787 r., fundatorki dachu kościoła oraz Drzewo Jessego z XIV w., biblijnego ojca Dawida.

W kościołach w Korytowie, Barnimiu, Brzezinach, Dominikowie, Drawnie, Chłopowie, Krzęcinie, Nowym Klukomiu, Rakowie, Żeńsku, Boguszynach, Niesporowicach, Pełczycach, Przekolnie, Sarniku i Reczu również zachowały się cenne zabytki ruchome tj. ołtarze, ambony, obrazy, rzeźby, płaskorzeźby, płyty nagrobne, a nawet dzwony.

Rejestr zabytków ruchomych stanowi **załącznik nr 2**.

5.2.13 Stanowiska archeologiczne

Na terenie Powiatu choszczeńskiego występują następujące stanowiska archeologiczne:

- grodziska w Bierzwniku (Pławienko);
- grodzisko w Grabowcu;
- grodzisko w Korytowie;
- grodzisko w Pełczycach;
- grodzisko w Raduniu (Smoleń);
- grodzisko w Reczu;
- grodzisko w Rybakach;
- grodzisko w Sławęcinie;
- grodzisko w Sulinie;
- cmentarzysko kurhanowe w Piaseczniku.

Rejestr zabytków ruchomych stanowi **załącznik nr 3**.

5.2.14 Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Na terenie Powiatu choszczeńskiego występują następujące placówki poświęcone historii gmin powiatu:

- Muzeum Ziemi Choszczeńskiej (w Zespole Szkół Nr 1 w Choszcznie);
- Muzeum w Spichlerzu w Drawnie;
- Izba Historyczna w Pełczycach (w Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury).

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

ANALIZA SWOT

Lp.	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1.	Cenne dziedzictwo kulturowe, znaczna liczba zabytków	Brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego
2.	Atrakcyjne położenie geograficzne, walory przyrodnicze i krajobrazowe	Brak możliwości współfinansowania inwestycji ze środków zewnętrznych
3.	Bogata historia regionu	Brak środków krajowych i samorządowych na odrestaurowanie zabytków
4.	Różnorodność krajobrazu naturalnego i kulturowego na terenie powiatu	Słaba infrastruktura turystyczna i obsługa szlaków turystycznych
5.	Dobry stan zespołów sakralnych i budynków użyteczności publicznej	Brak współpracy między jednostkami samorządowymi oraz organizacjami turystycznymi w zakresie wspierania dziedzictwa kulturowego
6.	Silne tradycje narodowe i regionalne oraz świadomość znaczenia dziedzictwa kulturowego sprzyjająca rozumieniu potrzeby zabytków	Brak promocji dziedzictwa kulturowego powiatu
7.		Zły stan zabytków

Tab. 2 Analiza SWOT

L. p	SZANSE	ZAGROŻENIA
1.	Rozwój infrastruktury turystycznej w oparciu o obiekty zabytkowe oraz promocja zabytków	Pogarszający się stan techniczny zabytków
2.	Udostępnienie obiektów zabytkowych	Wsparcie zewnętrzne skierowane do zabytków o wysokiej wartości historycznej i kulturowej
3.	Współpraca samorządów, właścicieli i organizacja w zakresie promocji regionu	Mała świadomość społeczna w zakresie wartości dziedzictwa kulturowego
4.	Opracowanie planów działania w tym gminnych programów opieki nad zabytkami	Brak wiedzy i specjalistów w zakresie określania potrzeb i pozyskiwania środków zewnętrznych na prace na zabytkach
5.	Zwiększenie środków na renowację	Niski stan zabezpieczeń obiektów ulegających

	zabytków i ich odtworzenie w zakresie lokalnym, powiatowym, wojewódzkim i krajowym	zniszczeniu
6.	Aplikowanie o środki zewnętrzne na prace nad zabytkami	Podjęcie jedynie doraźnych rozwiązań w celu zabezpieczenia obiektów
7.	Rosnąca rola samorządu, który włącza w sferę rozwoju lokalnego ochronę zabytków	
8.	Wzrost świadomości krajobrazu kulturowego i obiektów zabytkowych jako produktu turystycznego	

7. CELE POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Cele powiatowego programu opieki nad zabytkami Powiatu choszczeńskiego zostały sformułowane zgodnie z zapisami art. 87 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i są zgodne z celami zawartymi w opracowywanej Strategii Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego na lata 2016-2030. Są to:

Cel 1: Prowadzenie działań zmierzających do poprawy stanu technicznego zabytków oraz zapobieganie ich degradacji.

Cel 2: Uwzględnienie zagadnień związanych z ochroną zabytków do zadań strategicznych jednostek samorządowych na terenie powiatu.

Cel 3: Uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego z uwzględnieniem ochrony przyrody i równowagi ekologicznej oraz ich eksponowanie, jako walorów krajobrazu kulturowego.

Cel 4: Podjęcie działań zmierzających do zwiększenia atrakcyjności zabytków poprzez inicjatywy sprzyjające wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

Cel 5: Podjęcie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Powyższe cele realizowane zostaną przez Powiat choszczeński we współpracy na szczeblu lokalnym z przedstawicielami gmin, a także województwa. Wszelkie podejmowane działania będą spójne z założeniami programów opracowanych i zatwierdzonych na wszystkich szczeblach władzy. Do współpracy zaproszeni zostaną także właściciele, czy też zarządcy nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków oraz przedstawiciele instytucji, bez których wsparcia nie byłoby możliwe osiągnięcie założonych celów. W pierwszej kolejności zostaną opracowane wspólne dokumenty, na bazie, których nastąpi podział zadań niezbędnych do zahamowania procesu dewastacji, czy niszczenia dziedzictwa kulturowego na terenie Powiatu choszczeńskiego. Kolejnym krokiem będzie podjęcie działań informacyjnych oraz pobudzenie świadomości społeczności lokalnej o zagrożeniach oraz możliwości niwelacji zagrożeń. Po osiągnięciu tych założeń będzie możliwe aplikowanie ośrodki zewnętrzne na w/w cele oraz szeroka zakrojona promocja naszych zabytków.

8. KIERUNKI I ZAKRES DZIAŁAŃ DLA REALIZACJI CELÓW POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

W osiągnięciu wyżej wskazanych celów Powiat choszczeński określił następujące działania:

1. Prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i budowlanych przy obiektach zabytkowych nieruchomości, będących własnością powiatu, zabezpieczenie i utrzymanie tych obiektów wraz z otoczeniem w jak najlepszym stanie, korzystanie z obiektów w sposób nie powodujących utraty ich wartości. Zapewnienie warunków niezbędnych do przeprowadzania badań oraz dokumentowania obiektów zabytkowych.
Obiektami wpisanymi do rejestru zabytków, będącymi własnością Powiatu choszczeńskiego jest siedziba Domu Pomocy Społecznej w Brzezinach zarejestrowany, jako zabytek pod numerem A-616 oraz siedziba Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego im. Marii Grzegorzewskiej w Niemieńsku-pałac myśliwski („zamek”) zaewidencjonowany jako zabytek pod numerem A-177.
2. Wspieranie działań mających na celu montaż systemów zabezpieczeń ppoż. oraz antywłamaniowych dla obiektów najcenniejszych zabytków w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, Powiatowym Inspektorem Nadzoru Budowlanego oraz Policją i Strażą Pożarną.
3. Udzielanie dotacji na wniosek zainteresowanych podmiotów na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych przy obiektach zabytkowych na terenie Powiatu choszczeńskiego wpisanych do rejestru zabytków.
4. Ustanawianie na wniosek Zachodniopomorskiego Konserwatora Zabytków społecznych opiekunów zabytków oraz ich odwoływanie, prowadzenie ewidencji społecznych opiekunów zabytków oraz wydawanie dokumentów potwierdzających pełnienie funkcji społecznego opiekuna zabytków. Jednym z głównych zadań społecznego opiekuna zabytków są działania mające na celu upowszechnianie wiedzy o zabytkach, współdziałanie w tym zakresie z jednostkami samorządu terytorialnego oraz Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków oraz podejmowanie wszelkich działań mających na celu zachowanie ich wartości i utrzymanie w jak najlepszym stanie.
5. Oznakowanie obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków w postaci znaków informacyjnych umieszczanych przez Starostę w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
6. Promocja dziedzictwa kulturowego.
7. Współpraca z instytucjami działającymi w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz rozwoju turystyki w Powiecie choszczeńskim.
8. Współpraca z jednostkami samorządu terytorialnego, organizacjami i stowarzyszeniami działającymi w zakresie edukacji dzieci młodzieży i dorosłych w tematyce ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.
9. Współpraca z organizacjami ekologicznymi realizującymi programy służące edukacji przyrodniczej oraz ochronie przyrody.

Promocja i upowszechnianie informacji o zasobach kulturowych powiatu w wydawnictwa i stronie internetowej Powiatu choszczeńskiego.

9. CELE POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

9.1 INSTRUMENTY PRAWNE I INSTYTUCJONALNE

W celu realizacji niniejszego programu wykorzystane zostaną ogólnie dostępne instrumenty określone szczegółowo w programach rządowych i wojewódzkich, a także uwzględnione w prawie lokalnym, tj. dokumentach o charakterze planistycznym i strategicznym dla regionu. Zaangażowane zostaną także środki własne Starostwa Powiatowego oraz gmin wchodzących w skład Powiatu choszczeńskiego. Ważnym instrumentem będzie także udział Wojewódzkiego Zachodniopomorskiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie oraz innych przedstawicieli instytucji kultury i organizacji pozarządowych zaangażowanych w zachowanie i utrzymanie naszego dziedzictwa kulturowego na bazie ścisłej współpracy pomiędzy wszystkimi przedstawicielami w/w jednostek. Współpraca zostanie nawiązana na podstawie porozumień, umów czy innych dokumentów formalizujących współpracę w tym zakresie.

9.2 INSTRUMENTY FINANSOWE

Obowiązkiem utrzymania obiektu w należyтым stanie technicznym, sprawowanie opieki nad zabytkiem, a w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i innych robót na zabytku jest obowiązkiem osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do obiektu. Źródło finansowania może być różnorakie i pochodzić m.in. z budżetu państwa czy też samorządu, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru (Dz. U. z 2005 r. nr 112, poz. 940).

Dodatkowym źródłem współfinansowania przedsięwzięć na zabytkach mogą być dotacje udzielane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Wojewódzkiego Zachodniopomorskiego Konserwatora Zabytków, Ministra Spraw Wewnętrznych-Funduszu Kościelnego, z Funduszy Strukturalnych Unii Europejskiej w ramach działań Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020, czy też Mechanizmu Norweskiego lub Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Udział pomocy jednostek samorządowych takich jak powiat reguluje ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i może stanowić nawet 100% kosztów niezbędnych do przeprowadzenia w/w prac. Zasady udzielania dotacji na tego typu inwestycje zostaną określone w Uchwale Rady Powiatu.

9.3 MONITORING DZIAŁANIA PROGRAMU

Zgodnie z art. 87 ust. 5 i 6 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, organem odpowiedzialnym za monitorowanie realizacji powiatowego programu opieki nad zabytkami jest Zarząd Powiatu, który co dwa lata przedstawia Radzie Powiatu sprawozdanie z realizacji planu. Sprawozdanie przekazywane jest także Wojewódzkiemu Zachodniopomorskiemu Konserwatorowi Zabytków w Szczecinie.

Realizację Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami Zarząd Powiatu powierza na podstawie uchwały właściwemu wydziałowi lub powołanemu Zespołowi.

Załącznik Nr 1 do Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Choszczeńskiego na lata 2016-2020 - Rejestr zabytków nieruchomych.

L.p.	Miejscowość	Gmina	Obiekt	Numer rejestru	Data	Nr dec	Adres / nr działki
1	Gmina Bierzwnik						
1.1	Bierzwnik	Bierzwnik	browar gotycki (ruina)	A-1087	1992-09-08	Kl.PSOZ-I-5340/39/92	386, 385/2
1.2	Bierzwnik	Bierzwnik	kościół MB Szkaplerznej	A-1088	1992-09-09	Kl.PSOZ-I-5340/38/92	383
1.3	Bierzwnik	Bierzwnik	klasztor pocysterski	A-1088	1992-09-10	Kl.PSOZ-I-5340/38/92	383
1.4	Bierzwnik	Bierzwnik	kościół i klasztor pocysterski (teren)	410/92*	1992-09-05	PSOZ-I-5340/38/92	383, 382/1 385/1
1.5	Klasztorne	Bierzwnik	kościół MB Królowej Polski	A-617	1965-12-22	Kl-20/37/65	478
1.6	Kolsk	Bierzwnik	chata nr 28 (d.49)	A-618	1965-12-22	Kl-20/36/65	125/4
1.7	Zieleniewo	Bierzwnik	kościół św. Jadwigi	A-620	1965-12-22	Kl-20/34/65	181
2	Gmina Choszczno						
2.1	Chełpa	Choszczno	kościół MB Częstochowskiej	A-548	2010-03-09	DZ-4140/111-3/K/AR/2009/2010	145
2.2	Chełpa	Choszczno	cmentarz przykościelny	A-548	2010-03-09	DZ-4140/111-3/K/AR/2009/2010	145
2.3	Choszczno	Choszczno	obwarowania miejskie	245/79*	1979-04-27	Kl.III-5340-R/245/79	
2.4	Choszczno	Choszczno	kościół Narodzenia NMP	614	1979-04-27	Kl.III-5340-R/244/79	209/1, obr. 3
2.5	Choszczno	Choszczno	teren Starego Miasta	48	1955-07-30	Kl-V-0/27/55	
2.6	Choszczno	Choszczno	szpital (zespół),ul. Niedziałkowskiego	18	1999-12-22	DZ-4200/18/O/99	515/1, 518/1, 519/1, 520/1, 521/1, obr. 3
2.7	Choszczno	Choszczno	willa w zespole szpitala,ul. Niedziałkowskiego 12	645	1998-03-31	PSOZ-I-5340/11/98	521/1, obr. 3
2.8	Choszczno	Choszczno	Barbakan Bramy Kamiennej	245	1979-04-27		225 obr. 3
2.9	Gleźno	Choszczno	park dworski	A-879	1979-10-22	Kl.III-5340-R/283/79	60/1
2.10	Kołki	Choszczno	kościół św. Teresy od Dzieciątka Jezus /otoczenie/	A-272	2006-09-05	DZ-4200/76/O/05/2006	45
2.11	Korytowo	Choszczno	kościół św. Stanisława Kostki	A-651	1958-06-18	Kl-V-0/41/58	165
2.12	Korytowo	Choszczno	pałac	A-604	1979-11-22	Kl.III-5340-R/291/79	203/10, 206/17, 206/10
2.13	Korytowo	Choszczno	park dworski	A-604	1979-11-22	Kl.III-5340-R/291/79	
2.14	Korytowo	Choszczno	park przypałacowy wraz z dziedzińcem	A-604	2010-08-26	DZ-4140/138-3/AR/2010	
2.15	Piasecznik	Choszczno	kościół św. Andrzeja Boboli	A-599	1998-04-20	PSOZ-I-5340/19/98	407/1
2.16	Piasecznik	Choszczno	cmentarz przykościelny	A-599	1998-04-20	PSOZ-I-5340/19/98	

2.17	Radaczewo	Choszczno	kościół (ruina)	A-621	1991-04-23	PSOZ-I-5340/29/91	50
2.18	Radaczewo	Choszczno	cmentarz przykościelny II	A-1137	1991-04-25	PSOZ-I-5340/29/91	
2.19	Radaczewo	Choszczno	park dworski	A-605	1979-10-22	KI.III-5340-R/282/79	195/9
2.20	Radaczewo	Choszczno	cmentarz przykościelny I	A-621	1991-04-23	PSOZ-I-5340/29/91	
2.21	Raduń	Choszczno	kościół MB Szkaplerznej, bramka cmentarna	A-659	1958-07-05	KI-V-0/51/58	93
2.22	Raduń	Choszczno	cmentarz przykościelny	A-659	2010-07-13	DZ-4140/15-2/AR/2010	
2.23	Rzecko	Choszczno	kościół św. Antoniego z Padwy /otoczenie/	A-318	2007-07-18	DZ-4200/12/O/2007	70
2.24	Rzecko	Choszczno	pomnik poległych w I wojnie św.	A-318	2007-07-18	DZ-4200/12/O/2007	
2.25	Sławęcín	Choszczno	kościół MB Ostrobramskiej	A-615	1963-12-05	KL.20/30/63	367
2.26	Stary Klukom	Choszczno	park dworski	A-868	1979-10-20	KI.III-5340-R/280/79	158
2.27	Stary Klukom	Choszczno	kościół Wniebowstąpienia Pańskiego	A-928	1958-07-15	KI-V-0/67/58	142
2.28	Stary Klukom	Choszczno	cmentarz przykościelny	A-928	2011-09-30	DZ.5130.27.2011.IW	
2.29	Stradzewo	Choszczno	park dworski	A-603	1979-10-20	KI.III-5340-R/279/79	230/12
2.30	Stradzewo	Choszczno	dwór	A-603	1990-12-31	KI.III-5340/20/90	
2.31	Stradzewo	Choszczno	gołębnik i stajnia w d. zespole folwarcznym	A-603	2011-06-22	DZ.5130.16.AR.2011	
2.32	Stradzewo	Choszczno	kościół pw. Matki Boskiej Częstochowskiej	A-1424	2015-10-02	DZ.5130.20.2015.AR (1388/2015)	236
2.33	Suliszewo	Choszczno	kościół Św. Trójcy	A-609	1958-07-05	KI-V-0/49/58	840
2.34	Wardyń	Choszczno	park dworski	281/79	1979-10-22	KI.III-5340-R/281/79	165/32
2.35	Wardyń	Choszczno	dwór (ruina)	297/79*	1979-12-13	KL.III-5340-R/297/79	
2.36	Zamęcín	Choszczno	kościół Niepokalanego Poczęcia NMP	A-610	1990-12-31	KI.III-5340/24/90	254
2.37	Zamęcín	Choszczno	cmentarz przykościelny	A-610	1990-12-31	KI.III-5340/24/90	254
3	Gmina Drawno						
3.1	Barnimie	Drawno	kościół NSPJ	A-606	1956-12-08	KI-V-0/190/56	331
3.2	Brzeziny	Drawno	kościół Nawiedzenia NMP	A-608	1958-06-18	KI-V-0/43/58	282/2
3.3	Brzeziny	Drawno	pałac	A-616	1958-07-05	KI-V-0/52/58	273/5
3.4	Dominikowo	Drawno	kościół Wniebowzięcia NMP	A-607	1956-12-15	KI-V-0/191/56	54
3.5	Drawno	Drawno	spichlerz ul. Jeziorna 2	A-249	2006-01-17	DZ-4200/17/O/05/2006	290/2
3.6	Drawno	Drawno	teren Starego Miasta	185	1956-11-13	KI-V-0/183/56	
3.7	Drawno	Drawno	kościół MB Nieustającej Pomocy	A-611	1958-01-28	KI-V-0/1/58	166
3.8	Drawno	Drawno	zamek (ruiny)	A-646	1958-07-05	KI-V-0/53/58	302/12
3.9	Kiełpino	Drawno	park dworski	A-584	2004-12-07	DZ-4200/44/O/03/2004	154/2, 154/5, 154/8

3.10	Kiełpino	Drawno	dwór wraz z oficynami	A-584	1990-10-30	KI.III-5340-R/300/79	154/6
3.11	Konotop	Drawno	park dworski	A-88	2001-12-06	DZ-4200/33/O/2001	33/15 cz. dz. nr ewid. 40/4
3.12	Konotop	Drawno	pałac/ruina/	A-88	1958-09-12	KI-V-0/74/58	
3.13	Niemieńsko	Drawno	pałac myśliwski z otoczeniem	A-177	2004-08-19	DZ-4200/26/O/2004	201/4 obr. Nowa
3.14	Święciechów	Drawno	pałac	A-176	2004-08-19	DZ-4200/27/O/2004	144/6
3.15	Święciechów	Drawno	park dworski	A-176	2004-08-19	DZ-4200/27/O/2004	
3.16	Święciechów	Drawno	zabudowa folwarczna, podwórze gospodarcze	A-1230	2014-03-12	DZ.5130.06.2014.AR	140/6
4	Gmina Krzęcin						
4.1	Chłopowo	Krzęcin	kościół Najświętszego Serca Jezusowego	A-630	1963-12-05	KL.20/27/63	165
4.2	Granowo	Krzęcin	cmentarz przykościelny	A-217	2005-05-13	DZ-4200/86/O/03/2005	73
4.3	Granowo	Krzęcin	kościół NSPJ	A-217	2005-05-13	DZ-4200/86/O/03/2005	
4.4	Krzęcin	Krzęcin	kościół św. Jana Chrzciciela	A-216	2005-05-11	DZ-4200/85/O/03/2005	164
4.5	Krzęcin	Krzęcin	cmentarz przykościelny	A-216	2005-05-11	DZ-4200/85/O/03/2005	
4.6	Mielęcın	Krzęcin	park dworski	A-1172	1979-10-22	KI.III-5340-R/284/79	37
4.7	Nowy Klukom	Krzęcin	kościół śś Piotra i Pawła	A-662	1958-06-18	KI-V-0/39/58	90
4.8	Objezierze	Krzęcin	kościół św. Józefa Oblubieńca NMP /otoczenie/	A-238	2005-12-02	DZ-4200/9/O/2005	229
4.9	Przybysław	Krzęcin	park dworski	71	1979-10-12	KI.III-5340-R/277/79	36/8
4.10	Przybysław	Krzęcin	pałac wraz z wyposażeniem	71	2001-07-20	DZ-4200/76/O/2000/2001	
4.11	Rakowo	Krzęcin	kościół pw. Św. Trójcy	A-634	1958-07-05	KI-V-0/63/58	17
4.12	Żeńsko	Krzęcin	kościół MB Częstochowskiej	A-640	1956-08-01	KI-V-0/173/56	167
5	Gmina Pełczyce						
5.1	Będargowo	Pełczyce	kościół św. Antoniego z Padwy	A-628	1963-12-12	KL.20/71/63	77
5.2	Boguszyny	Pełczyce	kościół MB Różańcowej /otoczenie/	A-590	2010-04-14	DZ-4140/07-2/AR/2010	164
5.3	Bolewice	Pełczyce	kościół MB Częstochowskiej	A-629	1966-01-17	KI.20/7/66	140/2
5.4	Bolewice	Pełczyce	cmentarz przykościelny z cz.parku dworskiego ob. parcela kościelna	A-629	2011-06-07	DZ.5130.13.2011.AR	
5.5	Chrapowo	Pełczyce	kościół Świętej Rodziny cmenarz przykościelny	A-631	1963-12-12	KL.20/73/63	100
5.6	Jagów	Pełczyce	kościół św. Piotra i Pawła /otoczenie/ wraz z cmentarzem	A-383	2009-01-27	DZ-4200/01/AR/2009	189
5.7	Jagów	Pełczyce	dwór (nr 20)	A-163	2004-02-06	DZ-4200/4/O/01/2004	10/87, 10/86,

5.8	Jagów	Pełczyce	park dworski	A-163	1979-10-22	Kl.III-5340-R/283/79	10/91
5.9	Jarosławsko	Pełczyce	park dworski	286/79	1979-10-22	Kl.III-5340-R/286/79	186/9
5.10	Jarosławsko	Pełczyce	kościół pw. św. Kazimierza	A-1505	2016-02-01	DZ.5130.06.2016.AR (*143/2016)	40/1
5.11	Krzymki	Pełczyce	kościół Dobrego Pasterza	A-316	2007-07-10	DZ-4200/32/O/2007	65
5.12	Krzymki	Pełczyce	cmentarz przykościelny	A-316	2007-07-10	DZ-4200/32/O/2007	
5.13	Lubiana	Pełczyce	pałac wraz z parkiem	A-1174	1995-06-22	PSOZ-I-5340/8/95	42/9
5.14	Nadarzyn	Pełczyce	cmentarz przykościelny	A-601	1990-04-23	Kl-III-5345/26/90	47
5.15	Nadarzyn	Pełczyce	kościół Św. Trójcy	A-601	1990-04-23	Kl-III-5345/26/90	
5.16	Nadarzyn	Pełczyce	pałac	A-292	2006-12-14	DZ-4200/61/O/2006	43/2
5.17	Nadarzyn	Pełczyce	park dworski	A-292	2006-12-14	DZ-4200/61/O/2006	
5.18	Niesporowice	Pełczyce	kościół Najświętszego Serca Jezusa	A-633	1958-09-12	Kl-V-0/103/58	15
5.19	Pełczyce	Pełczyce	założenie klasztorno-folwarczne	A-273	2006-09-06	DZ-4200/49/O/2006	47/21,47/22, 47/24, 47/25,
5.20	Pełczyce	Pełczyce	klasztor pocysterski	302/80*	1980-01-16	Kl.III-5340-R/302/80	
5.21	Pełczyce	Pełczyce	poczta Rynek Bursztynowy 4	255	2006-03-15	DZ-4200/15/O/2006	102/5
5.22	Pełczyce	Pełczyce	plebania (d.szkoła),ul. Kościelna 7 a	595	1993-03-15	PSOZ-I-5340/10/93	190
5.23	Pełczyce	Pełczyce	ratusz, Rynek Bursztynowy 2	596	1993-03-15	PSOZ-I-5340/11/93	102/7
5.24	Pełczyce	Pełczyce	kościół Narodzenia NMP	648	1956-07-31	Kl-V-0/142/56	157
5.25	Pełczyce	Pełczyce	budynek ul. Armii Polskiej 18	114	2003-02-27	DZ-4200/4/O/02/2003	143/8
5.26	Płotno	Pełczyce	kościół św. Józefa	A-598	1991-10-23	PSOZ-I-5340/61/91	60
5.27	Płotno	Pełczyce	cmentarz przykościelny	A-598	1991-10-23	PSOZ-I-5340/61/91	
5.28	Przekolno	Pełczyce	park dworski	A-327	1979-10-12	Kl.III-5340-R/278/79	192/3
5.29	Przekolno	Pełczyce	pałac	A-327	2007-09-28	DZ-4200/58/O/2007	
5.30	Przekolno	Pełczyce	cmentarz przykościelny	278/79	1979-10-12	Kl.III-5340-R/278/79	2
5.31	Przekolno	Pełczyce	cmentarz przykościelny	A-884	2011-05-10	DZ.5130.10.2011.AR	
5.32	Przekolno	Pełczyce	kościół MB Częstochowskiej	A-884	1957-10-22	Kl-V-0/263/57	
5.33	Sarnik	Pełczyce	kościół Niepokalanego Poczęcia NMP	A-637	1957-10-22	Kl-V-0/262/57	95
5.34	Sarnik	Pełczyce	park dworski	A-912	1957-10-22	Kl-V-0/292/57	94/17
5.35	Sarnik	Pełczyce	ruina pałacu	A-912	2011-09-15	DZ.5130.24.2011.IW	
5.36	Wierzchno	Pełczyce	park dworski	A-889	1979-10-22	Kl.III-5340-R/287/79	381/78
6	Gmina Recz						
6.1	Lubieniów	Recz	kościół św. Józefa	A-632	1965-12-22	Kl-20/33/65	2/1

6.2	Nętkowo	Recz	cmentarz przykościelny	A-326	2007-09-10	DZ-4200/28/O/2007	24
6.3	Nętkowo	Recz	kościół (ruina)	A-326	2007-09-10	DZ-4200/28/O/2007	
6.4	Pomień	Recz	pałac	A-647	1988-06-22	KI-I-5340/6a/88	393/2
6.5	Pomień	Recz	kaplica cmentarna /otoczenie/	A-406	2009-07-23	DZ 4140/17/K/2009	190
6.6	Pomień	Recz	kościół pw. Niepokalanego Serca NMP	A-635	1963-12-05	KL.20/29/63	40
6.7	Recz	Recz	obwarowania miejskie	290/79	1979-10-26	KI.III-5340-R/290/79	216, 217, 220, 224, 297, 295,
6.8	Recz	Recz	teren Starego Miasta	77	1956-02-27	KI-V-0/59/56	
6.9	Recz	Recz	kamieniczka, Rynek 1	A-594	1991-01-30	PSOZ-I-10/91	235/8
6.10	Recz	Recz	organistówka, ul. Ratuszowa 6	A-597	1991-01-30	PSOZ-I-9/91	230/1
6.11	Recz	Recz	kościół Chrystusa Króla	A-636	1979-06-04	KI.III-5340-R/259/79	232
6.12	Sicko	Recz	kościół Miłosierdzia Bożego	A-290	2006-11-27	DZ-4200/32/O/2006	23/1
6.13	Sicko	Recz	cmentarz przykościelny	A-290	2006-11-27	DZ-4200/32/O/2006	
6.14	Słutowo	Recz	kościół Przemienienia Pańskiego	A-489	1963-12-05	KL.20/31/63	10/1
6.15	Słutowo	Recz	cmentarz przykościelny	A-489	2009-10-29	DZ-4140/92/K/2009	
6.16	Sokoliniec	Recz	cmentarz przykościelny	A-264	2006-06-14	DZ-4200/31/O/2006	107
6.17	Sokoliniec	Recz	kościół św. Józefa	A-264	2006-06-14	DZ-4200/31/O/2006	
6.18	Sokoliniec	Recz	park dworski	A-49	2000-07-18	DZ-4200/27/O/2000	133/2
6.19	Sokoliniec	Recz	pałac	A-49	2000-07-18	DZ-4200/27/O/2000	
6.20	Sokoliniec	Recz	zespół podworski	A-49	2000-07-18	DZ-4200/27/O/2000	79/2
6.21	Sokoliniec	Recz	folwark	A-49	2000-07-18	DZ-4200/27/O/2000	133/20
6.22	Sokoliniec	Recz	budynki oświaty	A-49	2000-07-18	DZ-4200/27/O/2000	133/17
6.23	Sokoliniec	Recz	zespół podworski	A-49	2000-07-18	DZ-4200/27/O/2000	144/2
6.24	Sokoliniec	Recz	zespół podworski	A-49	2000-07-18	DZ-4200/27/O/2000	144/3
6.25	Suliborek	Recz	kościół (ruina)	A-639	1990-07-17	KL.III-5340/10/90	24/11
6.26	Sulibórz	Recz	cmentarz przykościelny	A-600	1990-07-02	KL.III-5340/9/90	4/6
6.27	Sulibórz	Recz	kościół św. Wojciecha	A-600	1990-07-02	KL.III-5340/9/90	
6.28	Żeliszewo	Recz	kościół Narodzenia NMP /otoczenie/	A-313	2007-06-29	DZ-4200/13/O/2007	23

Załącznik Nr 2 do Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Choszczeńskiego na lata 2016-2020 - rejestr zabytków ruchomych..

L.p.	Miejscowość	Gmina	Miejsce przechowywania	Rodzaj zabytku	Ilość	Nr rejestru	Decyzja - sygn. akt	Data wpisu
1.	Choszczno	Choszczno	Kościół Narodzenia NMP	epitafium	1	0366	KI-V-O/73/58	1958-09-14
2.	Choszczno	Choszczno	Kościół Narodzenia NMP	epitafium	1	0366	KI-V-O/73/58	1958-09-14
3.	Choszczno	Choszczno	Kościół Narodzenia NMP	fotel	1	0366	KI-V-O/73/58	1958-09-14
4.	Choszczno	Choszczno	Kościół Narodzenia NMP	tympanon	1	0367	PSOZ-I-5330/3/95	1995-09-26
5.	Korytowo	Choszczno	Kościół św. Stanisława Kostki	ołtarz boczny	1	0368	KI-V-O/42/58	1958-06-18
6.	Korytowo	Choszczno	Kościół św. Stanisława Kostki	obraz (z ołtarza głównego)	1	0368	KI-V-O/42/58	1958-06-18
7.	Korytowo	Choszczno	Kościół św. Stanisława Kostki	obrazy (z ołtarza bocznego)	2	0368	KI-V-O/42/58	1958-06-18
8.	Korytowo	Choszczno	Kościół św. Stanisława Kostki	obraz (z ołtarza bocznego)	1	0368	KI-V-O/42/58	1958-06-18
9.	Korytowo	Choszczno	Kościół św. Stanisława Kostki	obraz (z ołtarza głównego)	1	0368	KI-V-O/42/58	1958-06-18
10.	Korytowo	Choszczno	Kościół św. Stanisława Kostki	obraz (z ołtarza głównego)	1	0368	KI-V-O/42/58	1958-06-18
11.	Korytowo	Choszczno	Kościół św. Stanisława Kostki	ołtarz główny	1	0368	KI-V-O/42/58	1958-06-18
12.	Korytowo	Choszczno	Kościół św. Stanisława Kostki	rzeźba (z ołtarza głównego)	1	0368	KI-V-O/42/58	1958-06-18
13.	Korytowo	Choszczno	Kościół św. Stanisława Kostki	rzeźba (z ołtarza głównego)	4	0368	KI-V-O/42/58	1958-06-18
14.	Korytowo	Choszczno	Kościół św. Stanisława Kostki	rzeźba (z ołtarza głównego)	1	0368	KI-V-O/42/58	1958-06-18
15.	Korytowo	Choszczno	Kościół św. Stanisława Kostki	rzeźba (z ołtarza głównego)	1	0368	KI-V-O/42/58	1958-06-18
16.	Korytowo	Choszczno	Kościół św. Stanisława Kostki	obraz (z ołtarza głównego)	1	0368	KI-V-O/42/58	1958-06-18
17.	Korytowo	Choszczno	Kościół św. Stanisława Kostki	obraz (z ołtarza głównego)	1	0368	KI-V-O/42/58	1958-06-18
18.	Korytowo	Choszczno	Kościół św. Stanisława Kostki	obraz (z ołtarza głównego)	1	0368	KI-V-O/42/58	1958-06-18
19.	Korytowo	Choszczno	Kościół św. Stanisława Kostki	dzwon	1	0368	KI-V-O/42/58	1958-06-18
20.	Korytowo	Choszczno	Kościół św. Stanisława Kostki	obraz (z ołtarza głównego)	1	0368	KI-V-O/42/58	1958-06-18
21.	Korytowo	Choszczno	Kościół św. Stanisława Kostki	obraz (z ołtarza głównego)	1	0368	KI-V-O/42/58	1958-06-18
22.	Korytowo	Choszczno	Kościół św. Stanisława Kostki	obraz (z ołtarza głównego)	1	0368	KI-V-O/42/58	1958-06-18
23.	Barnimie	Drawno	Kościół NSPJ	obrazy (z ambony)	4	0374	KI-V-O/189/56	1956-03-08
24.	Barnimie	Drawno	Kościół NSPJ	ambona	1	0374	KI-V-O/189/56	1956-03-08
25.	Barnimie	Drawno	Kościół NSPJ	Płaskorzeźby (z ołtarza gł.)	6	0374	KI-V-O/189/56	1956-03-08
26.	Barnimie	Drawno	Kościół NSPJ	ołtarz główny	1	0374	KI-V-O/189/56	1956-03-08
27.	Barnimie	Drawno	Kościół NSPJ	Płaskorzeźby (z ołtarza gł.)	1	0374	KI-V-O/189/56	1956-03-08

28.	Barnimie	Drawno	Kościół NSPJ	płyta nagrobna	1	0374	KI-V-O/189/56	1956-03-08
29.	Brzeziny	Drawno	Kościół Nawiedzenia NMP	dzwon	1	0375	KI-V-O/44/58	1958-06-18
30.	Dominikowo	Drawno	Kościół Wniebowzięcia NMP	ambona	1	0377	KI-V-O/192/56	1956-08-12
31.	Dominikowo	Drawno	Kościół Wniebowzięcia NMP	obrazy (z ambony)	3	0377	KI-V-O/192/56	1956-08-12
32.	Dominikowo	Drawno	Kościół Wniebowzięcia NMP	empora organowa	1	0377	KI-V-O/192/56	1956-08-12
33.	Dominikowo	Drawno	Kościół Wniebowzięcia NMP	obrazy (z empory organ.)	8	0377	KI-V-O/192/56	1956-08-12
34.	Dominikowo	Drawno	Kościół Wniebowzięcia NMP	stalle	4	0377	KI-V-O/192/56	1956-08-12
35.	Dominikowo	Drawno	Kościół Wniebowzięcia NMP	rzeźby (z ołtarza głównego)	9	0376	PSOZ-I-5330/9/94	1994-05-17
36.	Dominikowo	Drawno	Kościół Wniebowzięcia NMP	płaskorzeźba (z ołtarza gł.)	1	0376	PSOZ-I-5330/9/94	1994-05-17
37.	Dominikowo	Drawno	Kościół Wniebowzięcia NMP	płaskorzeźba (z ołtarza gł.)	1	0376	PSOZ-I-5330/9/94	1994-05-17
38.	Dominikowo	Drawno	Kościół Wniebowzięcia NMP	płaskorzeźba (z ołtarza gł.)	1	0376	PSOZ-I-5330/9/94	1994-05-17
39.	Dominikowo	Drawno	Kościół Wniebowzięcia NMP	płaskorzeźba (z ołtarza gł.)	1	0376	PSOZ-I-5330/9/94	1994-05-17
40.	Dominikowo	Drawno	Kościół Wniebowzięcia NMP	płaskorzeźba (z ołtarza gł.)	1	0376	PSOZ-I-5330/9/94	1994-05-17
41.	Dominikowo	Drawno	Kościół Wniebowzięcia NMP	ołtarz główny	1	0376	PSOZ-I-5330/9/94	1994-05-17
42.	Drawno	Drawno	Kościół MB Nieustającej Pomocy	obraz (z ołtarz głównego)	1	0378	KI-V-O/2/58	1958-01-28
43.	Drawno	Drawno	Kościół MB Nieustającej Pomocy	ambona	1	0378	KI-V-O/2/58	1958-01-28
44.	Drawno	Drawno	Kościół MB Nieustającej Pomocy	obrazy (z ambony)	3	0378	KI-V-O/2/58	1958-01-28
45.	Drawno	Drawno	Kościół MB Nieustającej Pomocy	ołtarz główny	1	0378	KI-V-O/2/58	1958-01-28
46.	Drawno	Drawno	Kościół MB Nieustającej Pomocy	obraz (z ołtarza głównego)	1	0378	KI-V-O/2/58	1958-01-28
47.	Drawno	Drawno	Kościół MB Nieustającej Pomocy	rzeźba (z ołtarza głównego)	2	0378	KI-V-O/2/58	1958-01-28
48.	Drawno	Drawno	Kościół MB Nieustającej Pomocy	obraz (z ołtarza głównego)	1	0378	KI-V-O/2/58	1958-01-28
49.	Krzęcin	Chłopowo	Kościół NSPJ	ołtarz główny - w depozycie MNS	1	0369	KI-V-O/37/58	1958-06-18
50.	Krzęcin	Krzęcin	Kościół św. Jana Chrzciciela	obraz (z ołtarza głównego)	1	0370	KI-V-O/38/58	1958-06-18
51.	Krzęcin	Krzęcin	Kościół św. Jana Chrzciciela	ołtarz główny	1	0370	KI-V-O/38/58	1958-06-18
52.	Krzęcin	Krzęcin	Kościół św. Jana Chrzciciela	dzwon	1	0370	KI-V-O/38/58	1958-06-18

53.	Krzęcin	Krzęcin	Kościół św. Jana Chrzciciela	rzeźba (z ołtarza głównego)	1	0370	KI-V-O/38/58	1958-06-18
54.	Krzęcin	Krzęcin	Kościół św. Jana Chrzciciela	rzeźba (z ołtarza głównego)	2	0370	KI-V-O/38/58	1958-06-18
55.	Krzęcin	Krzęcin	Kościół św. Jana Chrzciciela	rzeźba (z ołtarza głównego)	1	0370	KI-V-O/38/58	1958-06-18
56.	Krzęcin	Nowy Klukom	Kościół św. Piotra i Pawła Ap.	obraz (z ołtarza głównego)	1	0523	KI-I-O/40/58	1958-06-18
57.	Krzęcin	Nowy Klukom	Kościół św. Piotra i Pawła Ap.	rzeźba (z ołtarza głównego)	1	0523	KI-I-O/40/58	1958-06-18
58.	Krzęcin	Nowy Klukom	Kościół św. Piotra i Pawła Ap.	ołtarz główny	1	0523	KI-I-O/40/58	1958-06-18
59.	Krzęcin	Nowy Klukom	Kościół św. Piotra i Pawła Ap.	rzeźba (z ołtarza głównego)	1	0523	KI-I-O/40/58	1958-06-18
60.	Krzęcin	Nowy Klukom	Kościół św. Piotra i Pawła Ap.	rzeźba (z ołtarza głównego)	1	0523	KI-I-O/40/58	1958-06-18
61.	Krzęcin	Nowy Klukom	Kościół św. Piotra i Pawła Ap.	krucyfiks (ołtarz główny)	1	0523	KI-I-O/40/58	1958-06-18
62.	Krzęcin	Rakowo	Kościół Św. Trójcy	dzwon	1	0372	KI-V-O/76/58	1958-09-14
63.	Krzęcin	Rakowo	Kościół Św. Trójcy	ławki kościelne	1	0372	KI-V-O/76/58	1958-09-14
64.	Krzęcin	Rakowo	Kościół Św. Trójcy	ławy kolatorskie	1	0372	KI-V-O/76/58	1958-09-14
65.	Krzęcin	Rakowo	Kościół Św. Trójcy	empora muzyczna	1	0372	KI-V-O/76/58	1958-09-14
66.	Krzęcin	Rakowo	Kościół Św. Trójcy	rzeźba (z ambony)	1	0372	KI-V-O/76/58	1958-09-14
67.	Krzęcin	Rakowo	Kościół Św. Trójcy	ambona	1	0372	KI-V-O/76/58	1958-09-14
68.	Krzęcin	Rakowo	Kościół Św. Trójcy	obraz (z ołtarza głównego)	1	0372	KI-V-O/76/58	1958-09-14
69.	Krzęcin	Rakowo	Kościół Św. Trójcy	ołtarz główny	1	0372	KI-V-O/76/58	1958-09-14
70.	Krzęcin	Żeńsko	Kościół MB Częstochowskiej	empora muzyczna	3	0371	KI-V-O/46/58	1958-06-18
71.	Krzęcin	Żeńsko	Kościół MB Częstochowskiej	ambona	1	0371	KI-V-O/46/58	1958-06-18
72.	Pełczyce	Boguszyny	Kościół MB Różańcowej	ołtarz główny	1	0083	ZR 4000/01/1-4/B/2008-2009	2009-03-17
73.	Pełczyce	Boguszyny	Kościół MB Różańcowej	ambona	1	0083	ZR 4000/01/1-4/B/2008-2009	2009-03-17
74.	Pełczyce	Boguszyny	Kościół MB Różańcowej	rzeźba (z ołtarza)	1	0083	ZR 4000/01/1-4/B/2008-2009	2009-03-17
75.	Pełczyce	Boguszyny	Kościół MB Różańcowej	rzeźba (z ołtarza)	1	0083	ZR 4000/01/1-4/B/2008-2009	2009-03-17
76.	Pełczyce	Niesporowice	Kościół NSPJ	empora muzyczna	1	0362	KI-V-O/32/58	1958-06-18
77.	Pełczyce	Pełczyce	Kościół Narodzenia NMP	ołtarz główny	1	0362	KI-V-O/32/58	1958-06-18
78.	Pełczyce	Pełczyce	Kościół Narodzenia NMP	ołtarz boczny	1	0362	KI-V-O/32/58	1958-06-18
79.	Pełczyce	Pełczyce	Kościół Narodzenia NMP	obraz (z ołtarza bocznego)	1	0362	KI-V-O/32/58	1958-06-18

80.	Pełczyce	Pełczyce	Kościół Narodzenia NMP	obraz (z ołtarza bocznego)	1	0362	KI-V-O/32/58	1958-06-18
81.	Pełczyce	Pełczyce	Kościół Narodzenia NMP	plaskorzeźba	1	0362	KI-V-O/32/58	1958-06-18
82.	Pełczyce	Pełczyce	Kościół Narodzenia NMP	obraz (z ołtarza bocznego)	1	0362	KI-V-O/32/58	1958-06-18
83.	Pełczyce	Pełczyce	Kościół Narodzenia NMP	obraz (z ołtarza bocznego)	1	0362	KI-V-O/32/58	1958-06-18
84.	Pełczyce	Pełczyce	Kościół Narodzenia NMP	plaskorzeźba	1	0362	KI-V-O/32/58	1958-06-18
85.	Pełczyce	Pełczyce	Kościół Narodzenia NMP	ołtarz boczny	1	0362	KI-V-O/32/58	1958-06-18
86.	Pełczyce	Pełczyce	Kościół Narodzenia NMP	ołtarz główny	1	0362	KI-V-O/32/58	1958-06-18
87.	Pełczyce	Przekolno	Kościół MB Częstochowskiej	obraz (z ołtarza głównego)	1	0365	KI-V-O/307/57	1957-10-22
88.	Pełczyce	Przekolno	Kościół MB Częstochowskiej	ołtarz główny	1	0365	KI-V-O/307/57	1957-10-22
89.	Pełczyce	Przekolno	Kościół MB Częstochowskiej	obraz (z ołtarza głównego)	1	0365	KI-V-O/307/57	1957-10-22
90.	Pełczyce	Przekolno	Kościół MB Częstochowskiej	obraz (z ołtarza głównego)	1	0365	KI-V-O/307/57	1957-10-22
91.	Pełczyce	Przekolno	Kościół MB Częstochowskiej	dzwon	1	0365	KI-V-O/307/57	1957-10-22
92.	Pełczyce	Przekolno	Kościół MB Częstochowskiej	Plaskorzeźby (z ołtarza gł.)	2	0365	KI-V-O/307/57	1957-10-22
93.	Pełczyce	Sarnik	Kościół Niepokalanego Poczęcia NMP	obraz	1	0363	KI-V-O/34/58	1958-06-18
94.	Recz	Recz	Kościół Chrystusa Króla	rzeźba	1		KI-V-O/57/56	1956-01-03
95.	Recz	Recz	Kościół Chrystusa Króla	płyta nagrobna	1		KI-V-O/57/56	1956-01-03
96.	Recz	Recz	Kościół Chrystusa Króla	płyta nagrobna	1		KI-V-O/57/56	1956-01-03
97.	Recz	Recz	Kościół Chrystusa Króla	tablica nagrobna	1		KI-V-O/57/56	1956-01-03
98.	Recz	Recz	Kościół Chrystusa Króla	tablica nagrobna	1		KI-V-O/57/56	1956-01-03
99.	Recz	Recz	Kościół Chrystusa Króla	tablica nagrobna	1		KI-V-O/57/56	1956-01-03
100.	Recz	Recz	Kościół Chrystusa Króla	epitafium	1		KI-V-O/57/56	1956-01-03
101.	Recz	Recz	Kościół Chrystusa Króla	chrzcielnica	1		KI-V-O/57/56	1956-01-03
102.	Recz	Recz	Kościół Chrystusa Króla	ambona	1	0373	KL-III-5330/5/79	1979-06-20
103.	Recz	Recz	Kościół Chrystusa Króla	ołtarz główny	1	0373	KL-III-5330/5/79	1979-06-20
104.	Recz	Recz	Kościół Chrystusa Króla	rzeźba (z ołtarza głównego)	1	0373	KL-III-5330/5/79	1979-06-20
105.	Recz	Recz	Kościół Chrystusa Króla	rzeźba (z ołtarza głównego)	2	0373	KL-III-5330/5/79	1979-06-20
106.	Recz	Recz	Kościół Chrystusa Króla	rzeźba (z ołtarza głównego)	2	0373	KL-III-5330/5/79	1979-06-20
107.	Recz	Recz	Kościół Chrystusa Króla	rzeźba (z ołtarza głównego)	2	0373	KL-III-5330/5/79	1979-06-20
108.	Recz	Recz	Kościół Chrystusa Króla	obrazy (z ambony)	4	0373	KL-III-5330/5/79	1979-06-20
109.	Recz	Recz	Kościół Chrystusa Króla	rzeźba (z ołtarza głównego)	1	0373	KL-III-5330/5/79	1979-06-20
110.	Recz	Recz	Kościół Chrystusa Króla	rzeźba (z ołtarza głównego)	1	0373	KL-III-5330/5/79	1979-06-20

111.	Recz	Recz	Kościół Chrystusa Króla	płaskorzeźba (z ołtarza gł.)	1	0373	KL-III-5330/5/79	1979-06-20
112.	Recz	Recz	Kościół Chrystusa Króla	płaskorzeźba (z ołtarza gł.)	1	0373	KL-III-5330/5/79	1979-06-20
113.	Recz	Recz	Kościół Chrystusa Króla	płaskorzeźba (z ołtarza gł.)	1	0373	KL-III-5330/5/79	1979-06-20
114.	Recz	Recz	Kościół Chrystusa Króla	rzeźba (z ołtarza głównego)	1	0373	KL-III-5330/5/79	1979-06-20
115.	Recz	Recz	Kościół Chrystusa Króla	rzeźba (z ołtarza głównego)	1	0373	KL-III-5330/5/79	1979-06-20
116.	Recz	Recz	Kościół Chrystusa Króla	rzeźba (z ołtarza głównego)	1	0373	KL-III-5330/5/79	1979-06-20
117.	Recz	Recz	Kościół Chrystusa Króla	obrazy (z ambony)	4	0373	KL-III-5330/5/79	1979-06-20

Załącznik Nr 3 do Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Choszczeńskiego na lata 2016-2020 - stanowiska archeologiczne.

L.p.	MIEJSCOWOŚĆ	GMINA	POWIAT	OBIEKT	NR W MIEJSC	AZP	NUMER	Nowy nr	DATA	NR DECYZJI	DZIAŁKA
1.	Bierzwnik (Pławienko)	Bierzwnik	Choszczno	grodzisko	Pławienko, stan. 30	38-15/187	646 (309)		1981-05-12	Kl.III-5340/5/81	201
2.	Grabowiec	Recz	Choszczno	grodzisko	1	34-15/5	644 (308)		1981-05-12	Kl.III-5340/4/81	834/8
3.	Korytowo	Choszczno	Choszczno	grodzisko	3	Korytowo, stan. 3 (AZP 36-15/4)	643	10	1970-11-21	Kl.I.6801/19/70	206/17
4.	Pełczyce	Pełczyce	Choszczno	grodzisko	1	38-12/59	669		1970-12-10	Kl.I.6801/40/70	81
5.	Piasecznik	Choszczno	Choszczno	cmentarzysko kurhanowe	7	34-12/29	741		1972-12-18	Kl.I.6801/30/72	
6.	Raduń (Smoleń)	Choszczno	Choszczno	grodzisko	Raduń, stan. 1	37-14/44	640 (310)		1981-05-13	Kl.III-5340/6/81	697
7.	Recz	Recz	Choszczno	grodzisko	1	34-14/2	642		1970-11-12	Kl.I.6801/31/70	327/1, 328/1, 329/1, 329/3, 329/4, 332
8.	Rybaki	Recz	Choszczno	grodzisko		brak	641 (311)		1981-05-13	Kl.III-5340/1/81	73/2
9.	Sławęcín	Choszczno	Choszczno	grodzisko	1	35-13/19	645		1970-11-21	Kl.I.6801/37/70	421/2
10.	Sulino	Choszczno	Choszczno	grodzisko	Sławęcín, stan. 1	35-13/20	725		1972-08-18	Kl.I.6801/7/72	